

Remete Farkas László

Magyar népies ritka regulák és rítusok

Régies magyar kalendárium... sorozat (IV. kötet)

Verses köszöntők, kántálók, rigmusok, jósolók, rontásűzők, regulák, intelmek, tanácsok...
Nagy-magyarország peremvidéki hagyományok és emlékek felhasználásával...
Népköltések, töredékek, babonák, szólások, szokások alapján...
Régies-népies stílusra és nyelvezetre törekedve...
Korabeli jellegzetes események jelölésével...
Profán hagyományok felelevenítésére...
Ősi emlékek fennmaradásáért...
Szokások megőrzéséért...
Múltunk tiszteletért!
Magyarságunkért!
Magunkért!

Kézirat

Budapest, 2017.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	3
ÁLLANDÓ DÁTUMHOZ KÖTŐDŐ REGULÁK.....	4
JANUÁR.....	4
FEBRUÁR	13
MÁRCIUS.....	20
ÁPRILIS.....	28
MÁJUS.....	34
JÚNIUS	39
JÚLIUS.....	45
AUGUSZTUS	51
SZEPTEMBER	57
OKTÓBER.....	62
NOVEMBER	67
DECEMBER.....	71
VÁLTOZÓ DÁTUMÚ HELYI REGULÁK.....	80
ZÁRSZÓ	86

BEVEZETÉS

Ez a kötet, a Kárpát-medence peremterületein vagy szórvány-vidékein egykor még fellelhető népi kalendáriumi hagyományokat kívánja csokorba kötni. Azokat, amelyek szervesen illeszkednek az eddig közzétett kötetek anyagához. Hogy melyek voltak ezek? Íme:

Magyar Népies Kalendárium (1. kötet) = az év napjaihoz kötődő verses köszöntők, kántálók, rigmusok, fohások, jóslók, rontásűzők és regölések, középkori népi naptár szerint.

Magyar népies igézők és ráolvasók (2. kötet) = régi imádságok és fohások, napi, heti, havi és ünnepköri rigmusok, időszi-napi igézők, regulák, sorolók, jóslók.

Magyar népies szokások és rítusok (3. kötet) = kántálók, ráolvasók, előjelzők, javallatok, ősi hitvilág, hagyományok, rítusok, szertartások, jelképek, népi mágia, régi naptár.

Ezen kötetek versei sajátos művek. Többségükben, a régi Nagy-magyarországi feljegyzések, gyűjtések, nyelvi emlékek és töredékek alapján készültek. Népköltések, töredékek, babonák, és szólások felhasználásával. Korabeli időszakok szokásaihoz illeszkedve. Régies-népies stílusra és nyelvezetre törekedve. Kifejezetten, a profán (ősi) hagyományok bemutatására. Egyesítve a többféle változatokat, feloldva az esetleges ellentmondásaikat. Felelevenítve némely fontosabb tájszavainkat. A könnyebb érthetőség és megtanulhatóság érdekében néha mai fogalmakra és könnyebb-lazább rímekre támaszkodva.

A mostani kötet, lényegében azokat a népi kalendáriumi hagyományokat foglalta versbe, amelyek az eddigi kötetekből kimaradtak. Olyanokat, amelyek ma már csak igen szűk körben ismertek (többségükben már el is felejtődtek). Azért, hogy az ősi szokásainkat és hagyományainkat el ne felejtsük, azokat még feleleveníthessük!

Múltunk elmékét megőrizve és tisztelve!

Magyarságunkért!

Magunkért!

ÁLLANDÓ DÁTUMHOZ KÖTŐDŐ REGULÁK

Ide sorolódnak azok a regulák, amelyek szorosan kapcsolódnak az év adott-konkrét napjához (dátumához) vagy időszakához. Vagyis azok, amelyek öröknaptár-szerűen ismétlődnek.

JANUÁR

Január 1.

Éjféλι tüzes kerék

Óra éjfél mutatott, meghúzták a harangot.
Tüzkereket meggyújtották, hegyről mélybe gurították.

Napköszöntő

Szerencsét és egészséget - új nyarunknak évében!
Adjon Isten rozsot, árpát - kölest, zabot bővében!
Adjon hozzá még haricskát - kukoricát és búzát.
Feldobunk most egy marékkal - had lássuk, hogy elkapják.

Maggyűjtés

Tisztes asszony kötényt fogjon, hulló maghoz odaálljon.
Amit szórtunk összeszedje, tavaszvetést ezzel kezdje!
Hozzon e mag szerencsét, aratáskor bő termést!

Esti jóslás

Napnyugtától gonosz járó - boszorkányok estéje.
Összeszedtek minden magot - nehogy földön elérje.
Az magokat válogatták - fajok szerint számlálták.
Vetést ebből kigondolták - nyári termést jóslták.
Mécsest hamar meggyújtották - „hogya napot megvédje”.
Ne rejthessen ártó erőt - szobasarok sötétje.

Jótanács

Semmit ne adj ki a házból – mert később már megy magától.

Január 2.

Rontás-elhárító

Tyúkólakat kitrágyázzák, felsöprik. Fészekszalmát kidobálják, cserélik.
Falaikat leporolják, füstölik. Tyúkot, kakast rontásoktól kímélik.
Ami szemét kiszedetett, begyűjtik. Kerten kívül egy gödörben égetik.

Tojásnézés

Tojásokat alaposan megnézik. Ha lúdvérc¹es, tűzbe vetve emésztik.
Eztán dolgos ruhájukat levetik. Porát-mocskát udvar végén leverik.
Orcát, kezét alaposan megmossák, Torkuk porát pálinkával lemossák.

¹ Lidérc. Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest 1977-1982

Január 3.

Rontás-intelem

Rontást, hogyha leveszed, legyen helyén jó eszed!
Mert ma másra átszállhat, állatodra átállhat.
Ezért menjél mezőre, háztól tisztulj jó messze.
Bajos, javas - jól tudja. Látó, néző² - tanítja!

Házi oltár

Maticának³ tisztelete, házi oltár díszetele.
Ház szelleme megbékélték. Házat-udvar így megvédjék.
Szalma-díszét mind levették, tiszta-széppel kicserélték.
Régit aztán kihordták, keresztútnál elásták.

Január 4.

Oszlop koszorúzás

Oszlopnál - keresztút. Szalmát rá, - koszorút!
Kitűzve - új jelet. Mutatva - hol vezet.
Rőzse is - egy nyaláb, és néhány - fahasáb!
Jeltűzként - ezt gyűjtják, népet így - riasztják.

Falutisztulás

E nap gonosz visszatérhet - faluba.
Beköltözhet házba-ólba - udvarba.
Minden asszony seprőt fogott - hajnalra.
Piszkot-lomot mind kihordtak - udvarra.
Minden gazda befogatott - akkorra.
Falu mocskát mind kihordták - távolra.
Ahol aztán lángra gyújtva - elégett.
Vele gonosz minden étke - enyészett.
Így, baj-ragya egy ideig - elkerül.
Falunépnek lelke-kedve - felderül.

Január 5.

Lármafa

Faluban lármafa⁴ - kolomp rá, akasztva.
Tetején rőzse-kas - jelzőtűz-kosaras.
Megtöltik szalmával - aprított ágakkal.
Lefedik kócokkal - viaszos rongyokkal.
Bajban, ezt gyűjtják - kolompját zúgatják.
Falut így ébreszték - nagy vészt így jelezték.

² Bajos, javas, látó, néző = régi népi gyógyítói elnevezések.

Gyógyító. Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest 1977-1982

³ Matica = anyácska, a ház lelke (anyja). Szláv vidékek egyfajta pogány, gerendában lakozó ház-szelleme.

⁴ *Lármafa.* Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest 1977-1982

Téli koledálás végnapja

Aki legény gyülekezzék, maskarába beöltözzék!
Fáklyafénynél kurjongatunk, mímelődve táncolgatunk.
Minden utcát körbe járjuk, lányos házat végig járjuk!
Ha várnak, ott megkínálnak, farsangidőn visszavárnak.
De 'hol kapu bezárva, jöjjön vissza a fránya!

Perta-járó éjjel

Perta⁵ Baba sötétben, házat járja fehérben.
Gyermek lelkét megszemléli, viselt dolgát méricskéli.
Jámbornak hoz mézeset, komiszoknak faszenet.
Szorgalmasnak új ruhát, naplopónak csak szalmát.
De akinek megbocsájt, utat mutat éjfél tájt.

Január 6.

Mártózó

Havat háynak, jegyet törnek. Ég-föld adta vizet mernek.
Ember 's legény lékfürdőzik, ruhátlanul megmártózik.
Asszony 's leány merít vödört, egy szál ingben vesz így fürdőt.
Várandósok vízből hord'nak, otthon tűznél tisztálkodnak.
Öregek csak mosakodnak, pletykálkodnak, sutyorognak.
Parton, közben törülköznek, bundát ölt'nek, melegednek.
Isznak, esznek, kedvül lelik. Maradékot vízbe vetnek.

Farsangkezdő

Napnyugtával multság, maszkurázó⁶ vidámság.
Férfi, legény utcára! Falut róják, sorjában.
Öltenek rút maskarát, abban járják az utcát.
Ijesztgetnek nagy zajjal, kurjongatnak nagy hanggal.
Egyik medve, másik kos, csúf menyasszony - jó koszos.
Bolond, marha és szarvas, ördögfajzat és farkas.
Asszony, leány udvarba! Nézhetik zárt kapuba.
Mert, ha maszka kint lelné, elragadná, elvinné.

Fonólátogatás

Párkereső legények, ügyesek és eszesek.
Fonó⁷ba is bemennek, leányokat szemlélnék.
Álca alól pislognak, szavak nélkül mustrálnak.
Ha valamely megtetszik, ürüggyel majd keresik.
Párra váró leányok, ravaszak és okosok.
Felöltenek szép ruhát, abban hímzik a párnát.
Mosolyognak, kedvesek. Pironkodnak csendesek.
De ha legény megtetszik, annak csalfán sejtetik.

⁵ Perchta (Berchta, Percht) = Őr- és vend-vidék egyes részein ismert, felnémet eredetű fehér boszorkány.

⁶ Maszkurázás = maskarázás, jelmezes-állarcos utánczás.

⁷ *Fonó*. Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest 1977-1982

Leányeste

Leányoknak estebédje: sűrű kása elejébe.
Ízes lekvár tetejére, piros alma legvégére.
Lányok eztán mosakodnak, kis szobába elvonulnak.
Legényeket kibeszélik, titkaikat kicserélik.
Tükröt, gyertyát előhoznak, jósolgatnak, álmodoznak.
Tisztítanak, rontást törnek, legényt-leányt összekötnek.

Legénypróba

Ördögkaró kitűzése, gonosz erő kiűzése.
Új legények jó próbája. Bátor, aki némán állja.
Éjfél előtt karót lopnak, temetőhöz kiosonnak.
Nagy titokban felállítják, kormos zsírral bemocskolják.
Oszloptőhöz mécseszt raknak, pálinkával áldást isznak.
Gonoszt ezzel kiszögelik, hamvazóig ide kötik.

Időjelző

Hogyha jégcsap csepereg, nyár termő lesz és meleg.
Ha fejünkre süt a nap, hamarosan kemény fagy.

Konc király győzelme

Konc király és Cibre vajda⁸, háborúját mostan vívja.
Legények ezt jól mímelik, fakardokkal egymást verik.
Győzelem - Konc királyé. Farsang fehér jó uráé.
Ameddig ő uralkodik, aki akar - torkoskodik.
Kolbász, sódar, jó szalonna – hozzá fánk és palacsinta.

Január 7.

Téli lakodalmak

Télidőnek jeles szaka⁹, lakodalmak időszaka.
Ezen naptól Hamvazóig¹⁰, egész falu vigadozik.
Bál, esküvő, lakodalom. Eszem-iszom, dinom-dánom.
Hús, tojás, tej vagy pálinka. Húshagyóig ég nem tiltja.

Január 8.

Napi ajánló

Ebéd előtt koledálás¹¹, utána már munkálkodás.

Disznóvágás

Éppen idő - disznót vágni. Régi pácost - felfüstölni.
Hurka, gömböc - farsangra. Sódar-kolbász - húsvétra!

⁸ Konc (Sódar, Hús) király és Cibre (Cibere, Kiszileves) vajda = a farsangi és böjti étkezési időszakok meg-
személyesítői.

⁹ Szaka = szakasza

¹⁰ Hamvazó = húshagyó kedd utáni nap, hamvazó-szerda.

¹¹ Koledálás = verses köszöntés és jókívánság, amiért adományt illik adni.

Január 9.

Közösségi fürdőzés

Emberek! Fürdőházba¹² gyűjtsatok!
Legények! Tűzifákat hordjatok!
Leányok! Nyírfaágot hozzatok!
Asszonyok! Jó sok vizet hordjatok!

Besoroló

Első fürdők - az emberek, majd suhancok és legények.
Ezután a süldők-leányok, majd pulyákkal az asszonyok.
Legvégül 'ki beteg-bajos. Hozzá kenő, füves, tudós.
Sötét este vének jönnek, pirkadatig ellehetnek.

Január 10.

Időjóslo

Hogyha kazal fagyos-jeges, nyáridő is langyos-vizes.

Január 11.

Időmutató

Ha január hideg - március majd meleg.

Várandós látogató

Várandóst most látogatják, jó étkekkel kínálgatják.
Néző, bába megvizsgálja. Szülés időt megjósolja.
Ráolvasót is fogadnak, ártó erőt hárítanak.
Földanyához fohászkodnak, áldozásként mézsört isznak.

Január 12.

Legényavató

Legényapa-keresztapa, friss legénykét vezeti.
Hogy legénynek befogadják, avatásra kíséri.
Többi legény mustrálgatja, próba alá bevetik.
Hogyha mindezt jól kiállta, legénysorba felveszik.
Legény eztán e farsangtól maskarázhat, kocsmázhat.
Már magától udvarolhat, lányos házhoz eljárhat.

Esti találkozó

Padka-zugnak békessége, szerelemnek melegsége.
Hogyha leány találkozna, legényével barátkozna,
Kemencének meleg zugán, jelet „felejt” azon padkán.
Legényétől, amit kapott - leány abból ottan hagyott.
Ha a jelet megértette, legénye ezt el is vette.

¹² Közösség vagy több család által használt szaunaszerű izzasztó épület (laznia, bania, banna, vanna).

Késő este visszatérten, leány várta ott, sötétben.
Legény jelet visszaadta, leány pedig meghálálta.
Behúzódba ölekeztek, kedvük szerint élvezkedtek.

Január 13.

Gyógyító nap

Gyógyfőzettel, pálinkával, betegeket megittatták.
Kemencéket jól befűtve, meleg padkán izzasztották.
Majd altatták olyan helyen 'melyet macskák kedveltek.
'Kiket aztán fürdőházban gyógyítóik megkentek.
Tisztítottak, fohászokdaktak, rontást űztek, védhettek.
Ha nem vált be, ezután csak - égi erőt kérhettek.

Védekező

Különös nap, gonoszjáró - éjszakája rémséges.
Ki nem vigyáz, baj érheti - óvatosság szükséges.
Ablakot és ajtót zárják - réseket jól eltömik.
Küszöböket átlépéskor - tiszta vízzel meghintik
Rontott helyre égő gyertyát - nyers tojást is helyeznek.
Amit aztán jól megfőznek - kint faágra feltűznek.
Tányéroknak maradékát - csontot-morzsát meghagyják.
Összegyűjtve messze viszik - ahol aztán szétszórják.
Véres dolgot elkerülik - kezet-sebet tisztítják.
Asztalon víz, só, kenyér - éjszakára ott hagyják.
Ezt egye a gonosz lélek - hogy erejét veszítse.
Fellógatott hagymafüzér - akaratát gyengítse.

Január 14.

Ellésvárás

Teheneket megvizsgálták, hasasakat külön zárták.
Helyeiket kitrágyázták, jó szalmával megalmolták.
Fürkészőket kijelöltek, elletésre így készültek.

Január 15.

Várandós újranező

Várandóst ma újra nézik, jó étkekkel vendégelik.
Néző, bába¹³ megtalálja. Születést már jobban látja.
Szemmel verést háritanak, majd közösen fohászokdnak.

Időjósló

Ha nap szelét jól megfújja, egész évet kiszárítja.
Ha éjjele csillagos, nyári len lesz jó magos.

¹³ *Bába, szülésznő*: Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest 1977-1982

Január 16.

Számbavétel

Kamrát, hombárt körbejárták, pincét, vermet megvizsgálták.
Terményeket számba vették, porciókat újra mérték.
Maradékot felosztották, tél végéig beosztották.
Tűzifát is hasogatták, hullott ágat mind behordták.

Január 17.

Becsapós időjelzés

Ha meleg van - hideg lesz. Ha hideg van - meleg lesz.
Ha szép idő - szeles lesz. De ha szél fúj - csendes lesz.
Ha hó esik - eső lesz. Ha eső hull - deres lesz.
De ha dörög-villámlik, nyár meleg lesz - így hírlik.

Január 18.

Csízó

Ha hideg lesz év e napja - ember testét csontig hatja.
Ha az embert hideg leli - boszorkányt is ragya veri.
Ha meg, fagyos egész éjjel - gonosz szalad szerte-széjjel.

Időjósító

Hogyha idő nagyon fagyos - jön még hideg, negyven napos.
Tavasz sem lesz kellemes – esős lesz és elég szeles.

Január 19.

Vízisztelő

Vízadókat megtisztelték, kutat-forrást díszítették.
Szalagokkal, szalmabákkal, áldomásul pálinkával.
Tóban-lékben megmártóztak, kimert vízben mosakodtak.
Szárítkoztak, törülköztek, parton tűznél melegedtek.
Léket aztán „megetették”, kenyérhéjjal meghintették.
Halat azzal csábították, 's ha rákapott, kiszákkolták.
Amit fogtak elosztottak, vagy közösen fogyasztottak.
Tudták, hogyha hal vonul, jég is hamar elvonul.

Csízó

Ha langyos lesz februárig, hűvös nyár lesz júliusig.

Január 20.

Időjósító

Ha a reggel viharos, farsang farka csuszamlós.
De ha napja fényes-csendes, farsang vége lucskos-nedves.

Január 21.

Napköszöntő

Férfinépnek korán kelés, napkeltekor Nap-köszöntés.
Pirkadatkor vizet hordtak, kút-hidegben mosakodtak.
Hajnaltájban kivonultak, kelet felé meghajoltak.
Kelő Napot köszöntötték, imájukkal megtisztelték.
Ételt, italt felmutattak, áldozatként fogyasztottak.
Mézet, sajtot, vaját, tejet. Vagy vizet, sót, friss kenyeret.
Maradékot ott is hagyták. Fa tövében elkaparták.
Pálinkával elköszöntek, mindannyian hazatértek.

Békülő

Férj-feleség széthúzása, kutya-macska barátsága.
Egyik adja, másik kapja - majd azt csöstül visszaadja.
Eme napon béküljenek, kertbe együtt kimenjenek.
Gyümölcsfához kézen fogva. Jó sötétben, szót sem szólva.
Választott fát megragadják, együtt fogva jól megrázzák.
Ahogy hullik hava-gallya, úgy enyhüljön szív haragja.
Majd, ezután kézen fogva, visszatérnek szobájukba.
Régi dolgot nem feledve, de többé azt nem említve.
Aztán együtt fürödjenek! Puha ágyban béküljenek!

Január 22.

Időjelző

Ha hideg van – hidegebb lesz. Ha enyhülés – olvadás lesz.

Borjelző

Hogyha idő napos-fényes, sok szőlő lesz 's ízes-édes.

Január 23.

Számbavétel

Kazlaikat körbejárták, csúrt és górét megvizsgálták.
Szalmát, szénát számba vették, korpát, pelyvát is felmérték.
E takarmányt felosztották, tél végéig beosztották.
Tűzifát is hasogatták, hullott ágat mind behordták.

Január 24.

Időjósló

Ha szél nem fúj, nem havaz - szép napos lesz a tavasz.

Veszélyjelző

Hogyha este sűrű ködös – nyavalya jár, köhögtes.

Január 25.

Időjelző

Amilyen, a dél előttje - olyan lesz az év elője.
Amilyen lesz délután - év, olyan lesz azután.
Amilyen lesz az estéje - oly időt hoz a vetésre.

Január 26.

Időjelző

Ha éjszaka szél süvít és vibrálnak a csillagok,
Sok havat már nem hozhatnak, de hidegek várhatók.

Január 27.

Hangulatjelző

Ahogy rakják a kemencét, amilyen lesz a lángja,
Olyan lesz a ház élete, nyugalma vagy szikrája.

Január 28.

Takarítás

E napon seperjünk, szemetet begyűjtsünk!
Lomokkal kihordjuk, udvaron meggyújtjuk.
Sem kutyát, sem macskát - házba nem engedünk.
Kemence új tűzzel, dézsában friss vízzel!
Házunkat dicséri, ösöket köszönti!

Házzsellem megtisztelése

Ház szellemét¹⁴ megtiszteljük, éjszakára vendégeljük.
Asztalon egy terítéssel, vízzel, sóval szelt kenyérrel.
Mécstáskor ottan hagyjuk, egy kendővel letakarjuk.
Így, ha éjjel megéhezne, ehet is, ha van rá kedve.
De mielőtt lefeküdnénk, a sötétben zajongjunk még.
Csörömpöljünk, rikolozzunk, de legvégül fohászunk.
Rontó erőt ezzel küldjük, hívatlanját emígy üzzük.

Január 29.

Boszorkányok elűzése

Eme napon gonosz jár, boszorkányként bajt csinál.
Szeleket hozhatnak - havakat hordhatnak.
Kazlakat borítják - csűröket befűjják.
Vályukat fagyasztják - kévüket szétszórják.
Aki vén kimenjen, ellenük igézzen!
Erőiket megtörjék, boszorkányt mind elűzzék!

¹⁴ Ház védője, tűz vagy kemence szelleme.

Január 30.

Napi csízió

Ha a reggel tiszta-csendes, ugyanakkor fagyos-jeges,
Alkalmatos erdőt járni, fát kivágni 's behordani.
Jó idő a riasztásra, farkas 's róka vadászásra.
Háztól ekként távol űzve, jószáginkat védelmezve.

Január 31.

Oromdász javítása

Ház tetejét megszemlélték, szelek kárát helyre tették.
Nádat, zsindehyt kipótolták, házak ormát tisztították.
Gerinc végét javították, lófej-formát lemázolták.
Faragást, hogy megszépítsék! Gonosztól, így házat védjék!

FEBRUÁR

Február 1.

Időjóslás

Ha e napon ég dörög, villámlik és dübörög,
Hozzá havas fergeteg... Tavaszidő közeleg.
Ezzel jelez jó időt. Kora tavaszt, eljövőt.
Remélteti szép nyarát, adva bőven gabonát!

Időjelző

Karacsuny¹⁵nak negyvenede, hideg-meleg ütközete.
Ha villámlik, égbolt zeng, tavasz immár közeleg.

Intelem

Van 'ki éjjel eget vizslat, pislákoló csillagokat.
Elméjét, ez zavarhatja, hidegrázás elkaphatja.

Esti rítus

Napnyugtától ünnepelnek, estebédhez együtt ülnek!
Gyertyát gyújtnak tisztességül, Földanyának köszöntésül.
Esznek kását, gyümölcs ízzel. Isznak vizet némi mézzel.
Vagy kenyeret vajjal-sóval, kenyér-sörrel, pálinkával.
Szalmát-kalászt fonogatnak, koszorúkat formálgatnak.
Gyertyafénynél mosakodnak, imát mondva megtisztulnak.

¹⁵ Karacsuny = eredetileg a téli napforduló sötét fele. Kb. 2 ezer évvel ezelőtt ez az időszak dec. 24. estéjére esett. Eredeti jelentése = fekete vég, fekete halál, feketeség ura. Ünnepe nevei a Kárpát-medencében = Karácsony (magyar), Kračún (szlovák, horvát, macedón), Crăciun (román), К(е)речун (ruszin), Крачун (szerb), Крачон (bolgár), Карачун (ukrán), Корочунь (ószláv).

Február 2.

Földköszöntő

Koledának negyvenede, Földanyának szép ünnepe!
Asszonyok már korán kelnek, kelő Napot köszöntenek.
Koszorúkat kiaggatják, Földanyát így „behívják”.
Szokás, a ház ajtajára, díszítőnek kapujára.
Birtokkarók végibe, nagy lármafa tövibe.
Asszonynépnek ünnepe, szomszédolás ideje.

Időjósító

Ha hó estik 's fúj a szél – nem tart soká már a tél.

Február 3.

Állatköszöntő

Állatoknak becsülete, teremtésnek tisztelete!
Férfiak már korán kelnek, kelő Napot köszöntenek.
Állatokat jól ellátják, tisztogatják-gyógyítgatják.
Szekereket jobbítanak, lószerszámot javítanak.
Ekét-fogast helyrehoznak, éleznék és kovácsolnak.
Férfínépnek ez ünnepe, kalákázás jó ideje.

Február 4.

Napi csízó

Itt az idő mákot vetni, sima földre elhinteni.
Az se baj, ha hó lepi. Majd ha olvad, lenyeli.

Erdőjárás

Ha a reggel napos-csendes, de még fagyos, jócskán jeges,
Ajánlatos erdőt járni, ágat-gallyat behordani.
Farkast 's rókát riasztani, erőszakost pusztítani.
Lehet most már vadászatni, tör- és csapdát állítani.
Apró vadat Erdő adja, de a nagyot még megtiltja.

Február 5.

Ősök emléke

Eme napon bezárkóztak, „ház dolgára” szorítkoztak.
Állatokat jól vigyázták, idegentől mind elzárták.
Szemmel verést hártottak, bajosokat gyógyítottak.
Helyeiket kitrágyázták, átfüstölték, bealmozták.
Napnyugtakor fürdőt vettek, ettek-ittak, regélgettek.
Régen elhunyt rokonokról, híres ősök dolgairól.

Február 6.

Ellésidő

Szaporaság ideje, üszőellés kezdete.
Báránka ezt követi, malacot is engedi.

Időjelző

Hogyha meleg az idő – egy hét múlva fagya nő.
Hogyha hideg és fagyos – két hét múlva latyakos.
Hogyha havat kavarja - más irányba forgatja.
Hogyha éppen holdtölte - megváltozhat egy hétre.

Február 7.

Vendégváró

Hagymás béles, almás rétes, erre minden asszony képest.
Eme napon ezt készítik, már hajnalban ezt kisütik.
Hozzá ital: kompót leve, ánizzsal is ízesítve.
Aki betér, megetetik, időseknek házhoz viszik.

Február 8.

Kovácsok napja

Kovács-napon zeng a táj, minden kovács kalapál.
Szerszámokat javítják, lovakat is patkolják.
Ekét, baltát éleznék. Zárat, reteszt szerelnek.
Nem ingyen, és nem pénzért. Hanem lisztért és húsért.
Napnyugtától mulatoznak, esznek-isznak és báloznak.

Február 9.

Felmérő

Ha nagy fagy volt az éjjel - mérd fel kamrád, de ésszel.
Ami maradt, beosszad – mások között ne osszad.

Február 10.

Időjósló

Ha javul az idő - tavasz hamar megjő.
Ha fúj hideg szél – kesztyű még elkél.

Február 11.

Napi csízió

Csapatostul erdőt jártak, tűzifát és karót vágtak.
Kutyáikat jól tartották, tört kerítést javították.
Róka, farkas ellenébe, kóbor kutyák ellenére.
Állataik védelmére, portájuknak őrzésére.

Első fejés

Tehénfejés kezdő napja, ha az állat tejét adja.
Marháikat kényeztették kenyérükből megetették.

Időjelző

Ha az idő fagyát adja - három napig azt megtartja.
Ha az idő fagyot enged - egy hét múlva hoz hideget.

Február 12.

Vágónap

Eme napon sok húst ettek, haszontalant mind leöltek.
Felesleges kakasokat, gúnárokat, gácsérokat.
Vágtak bakot, vágtak kost. Néha kant is, harapóst.
Lovat, marhát - mind meghagyták. Égiek azt megtiltották¹⁶!
Kalákában felpucoltak, nyúztak, vágtak, daraboltak.
Aprólékát mind megfőzték, nagy darabját fagyra tették.
Szép részeket pácba lökték, majd sódarként felfüstölték.
Napnyugtával összeültek, amit főztek, abból ettek.
Maradt főttet elosztották, kóstolóként hazahordták.

Asszonyjáró

Asszonyok az utcát járták, Férfiakat behajtották.
Embermunka háznál lenni, vágásoknál segíteni.
Napnyugtáig ez a dolga, udvart hagyó megjárhatta.
Ha férfi volt eltángálták vagy ruháját megszagatták,
Legényt előbb csúffá tették, majd úgy pőrén elkergették.
Vénembert, az nem bántották, pálinkával kínálgatták.

Vetőmag csízió

Gabonából vetőmagot kimérték.
Az jó zsákba, már előre, töltötték.
E zsákokat kitették a hidegre.
Had' tegyen szert vetőmagjuk erőre.
Mert hidegtől, gabona nő magasra.
Kalásza is jól beérik, magosra.

Február 13.

Ősök napja

Eme nap az elhunytaké, ősöké és halottaké.
Esküvőre nem gondoltak, lakodalmat nem tartottak.
Ablakokba mécesest raktak, napnyugtával azt gyújtottak.

Emlékező

Éjszaka 'ki eget nézi, holt rokonok lelkét érzi.
Csillagoknak villózása, kedves lelkek szólalása.
Őseiket 'kik tisztelik - Eget, Holdat megköszöntik.

¹⁶ A régi, pogány szláv hagyomány szerint ekkor tartották Veles (marha-isten) napját.

Február 14.

Kvaszkészítés

Férfiember sert készít, asszonyt ezzel felvidít.
Kenyérből és gyümölcsből, tiszta mézzel, jó vízből.
Hozzá adva némi füvet, felébresztve természetet.
Így fokozva „asszony-kedvet”, had’ kívánjon több gyermeket.

Február 15.

Oszlop állítás

Új legények összefognak, oszlopformát kifaragnak.
Tetejébe szarvat tűznek, vagy agancsot felkötöznek¹⁷.
Új leányok szalmát fonnak, díszet, koszorút hajtogatnak.
Oszlopot ők feldíszítik, szalagokkal színesítik.
Legény-leány falút rója, hogy oszlopot körbe hordja.
Majd jó helyen, ahol látják, magaslatra felállítják.
Oszlophoz mind kivonulnak, áldozatot ottan hagynak.
Ételt, italt, virágot, magvat, gyertyát, szalagot.

Koledálás

Friss legények falut járnak, lányos házat megvizslatják.
Beköszönnek, koledálnak, állatokhoz jót kívánnak.
Az adományt, amit kapnak, banda-bálhoz mind beadnak.
Abból osztnak vacsorát, vendégelnek lánybandát.

Suhanc-próba

Egy igazi suhanc-próba. Legény-virtus mutatója.
Aki bírja, felavatják. Aki állja, befogadják.
’Kik legénynek jelentkeztek, napkeltekor összegyűltek.
Orcájukat összekenték, ruhájukat levetették.
Kezükbé egy ostort fogtak, s’ meztelenül rohángáltak.
Utcákon át, bírva erőt, egész világ szeme előtt.
Végeztével összegyűltek, hideg vízben lefürödtek.
Felöltözve visszajöttek, áldomásra együtt mentek.
Így, kocsmához jogot kaptak, lányos házhoz eljárhattak.

Rigmus

Elhullajtott szarvas-agancs, telet úzó tavasz-parancs.

Február 16.

Idegen lélek távoltage

Eme napon lélek¹⁸ járhat, jövevényként behúzódhat.
Ház szellemét becsaphatja, erejétől megfoszthatja.

¹⁷ Valószínűleg a régi pogány szarvas- vagy tulok-védőisten (ósláv Veles, kelta Eses, ugor Jolsz, balti Vol) ünnepének maradványa.

¹⁸ Ezt a szellemet néhol kikimórá-nak nevezik, amely „kinézetre” lidérc-csirke formájú boszorkány.

Ereszthette gonosz asszony, lidérclelkű koldusasszony.
Lehet lelke szépasszonyé, sötét hajú kisasszonyé.
Este kaput lakatolták, ház ajtaját jól bezárták.
Zsalugátért behajtották, küszöbökét sóval szórták.
Fokhagymákat gerendára! Csipet mákot asztalokra!
Égő gyertyát asztalfőre! Frászkarikát ágyfejére!
Kemencében parázs égjen! Ház szelleme velünk éljen!

Február 17.

Felkészülő

Nap legyőzte hideg telet. Kiseprőzi fagyot-jegyet.
Hívja ekét 's boronát! Vetni kell majd gabonát!
Gazdasszony már gondolkozhat, hamarosan palántázhat.

Február 18.

Madárköszöntő

Zab lisztjéből tésztát gyúrtak, madarakká megformáltak.
Kisütötték süteménynek, azt kínálták gyermekeknek.
Madarakat köszöntötték, éneküket dicséretgették.
Kertjeikben vendégelték, maradékkal etetgették.

Február 19.

Adomány

Kis cipókat sütögettek, megszorultnak abból vittek.
Özvegyeknek és árváknak, betegeknek, koldusoknak.

Február 20.

Szánkózás vége

Kemény fagy is becsapós, csapdát rejtő jég-locspocs.
Gyermek mától ne szánkózzék, lékhez-láphoz ne engedjék.

Figyelmeztető

Este nem jó eget nézni, csillag titkát kifürkészni.
Gyenge elmét megzavarja, képzeletet felkavarja.

Február 21.

Időjósító

Napsütés szól időseknek, kispadokra kiüljenek.
Csak csalfaság melegből, mert maradt még hidegből.
De ha borús viharos, szeles-havas kavargós,
Megnyugodhat mindenki, meleg tavasz követi.

Emlékező

Napnyugtakor bezárkóztak, félhomályban ettek-ittak.
Mesélgettek elhunytakról, őseiknek dolgairól.
Elmélkedtek tanulságul, gyermekeknek okulásul.

Február 22.

Erdőjárás

Ha hideg van 's kérges hó, nagy szánt húzza még a ló.
Ligetet és mezőt járják, ágat-gallyat mind behordják.
Édes fákat megszurkálják, virics¹⁹-időt így megtudják.

Február 23.

Határjáró

Földes gazdák összejönnek, faluvégre mind kimennek.
Határkövet megszemlélni, jelzésekre hitet tenni.
Vitás ügyet eldöntenek, birtokkarót akképp vernek.
Lármafákat javíttatják, kolompjait kipróbálják.

Intelem

„Savanyú lány” kelengyéje, marad láda ereklyéje.
Mert, 'kinek nincs vőlegénye, nem lesz annak esküvője.
Talán nyáron, talán őszre, ha lesz néki szerencséje.
Legyen gondos, legyen kedves. Hozzá szorgos, illedelmes.
Mert ha legény elkerüli, azt magának köszönheti.

Február 24.

Madáretető

Legtöbb madár hazatérő, régi fészket felkereső.
Háznép várja vízzel-maggal, kenyérféle maradékkal.
Amely télre itt maradt, annak begye is dagad.

Időjelző

Hogyha langyos az idő - hamarosan hideg jó.
De ha kemény és fagyos - lesz csalókán tocsogós.

Február 25.

Intelem

Aki nappal csak aluszik, egészségben heverészik,
Eme napon megjárhatja, rút gyengeség lekaphatja.

¹⁹ Nyírvíz. Magyar Néprajzi Lexikon, Akadémiai Kiadó, Budapest 1977-1982

Február 26.

Időjelző

Hogyha reggel nagy fagyás, nem lesz hamar olvadás.
Kora meleg becsaphat, gyorsan jött rügy elfagyhat.

Február 27.

Jótanács

Ha még havas-jeges az út, oszlassunk el minden gyanút.
Mielőtt szánt ráhajtjuk, figyelmesen hallgatjuk.
Hogyha kérge morcog-korcog, szán jól siklik, ló is kocog.
De ha kérge mélyre roppan, ló eleshet, szán megtorpan.
Ha meg hava cuppog-locsog, szánt hajtani dőre dolog.

Február 28.

Időjelző

Hónak illik elolvadni, telet végre messze vinni.
Olvadó hó csöpörgése, rámutathat az időre.

Esti sírlátogatás

Asszonynépek tisztessége, esti járás temetőbe.
Rokon sírját elrendezték, megtisztítva díszítették.
Ételt-italt illón hagytak, gyertyát nékik meggyújtottak²⁰.

Február 29.

Szomorító

Szökőévnek gonosz napja, egy éven át bajt megtartja.

Szökőnap bűbájosság

Szökőnapon csirkét főznek, amit együtt mind megesznek.
Összes csontot összeszedik, titkos helyet eltemetik.
Csontok adják az erőt, új csibéket növelőt.
De ha titok kiderülne, onnan lidérc kirepülne.

MÁRCIUS

Március 1.

Napköszöntő

Leányok már korán keltek, ünnepükre készülődtek.
Hajnaltájban kivonultak, kelet felé meghajoltak.

²⁰ Valószínűleg a régi pogány halál-istennő (Mará, Morzana, Morana, Moréna, Szmertka) ünnepének maradványa.

Kelő Napot köszöntöttek, táncoltak és énekeltek.
Imájukkal megtisztelték, Babba Mártát²¹ üdvözlötték.

Védő-készítés

Lányok fonnak, kötözgetnek. Védőbábot készítenek.
Vörös leányt, fehér legényt. Összekötve reményt-erényt.
Eme védő felagatva, ártó erőt elaltatja.

Időjelző

Martenica²² fényes napja, meleg nyarat megmutatja.

Március 2.

Csúzó

Hideg napja nem jót mutat - hanem hűvös-esős nyarat.
Ha szeles és havat hordja - asszony, szövést el ne hagyja.

Március 3.

Napkérő

Gazdák korán felkeltek, földjeikre kimentek.
Hosszában és keresztben, mind bejárták, végtében.
Megmutatva a Napnak, hogy tőle mit kívánnak.
Mely föld havát olvassza, melynek vizét szárítsa.

Március 4.

Időjelző

Ekkor jönnek meg a varjak - régi, szokott helyre szállnak.
Fészkekre, ha rögvest ülnek - szép tavaszról értesültek.

Március 5.

Jótanács

Itt az idő kertet ásni, vetés előtt megtrágyázni.
Pangó vizet elvezetni, gödröt-lapost feltölteni.

Március 6.

Békítő

Férj-feleség széthúzása, ház legnagyobb átoksága.
Egyik adja, másik adja. Majd mindkettő visszakapja.
Eme napon béküljenek, udvarukba kimenjenek.
A kútjukhoz, kézen fogva. Hajnaltájban, szót sem szólva.
Kútjukat így körbejárják, Háromszor is, ahogy mondják.

²¹ Babba Márta = baba Marta = Március anyja. Egyes erdélyi, szerb és bolgár népeiségek tavaszi nagyasszonya.
Ennek megfelelője - némely román és ukrán népesség körében - a Baba Dokia.

²² Martenyica = fehér-piros szálakból font, felakasztható dísz, védő talizmán.

Keserűség, hogy elmúljon. Kút vize is megjobbuljon.
Ezek után kézen fogva, menjenek be a házukba.
Tegye mind a saját dolgát, elfelejtve tegnap baját.

Március 7.

Tetőjavítás

Ha szél süvít padláson, kémény susog magason,
Jó szellem jött a házhoz, bajt jelezni munkához.
Tetőt meg kell javítani, réseket kell dugítani.
Sötét éjjelt tél elvitte, szeles tavaszt beengedte.

Vesszővágás

Fiúk-lányok kivonultak, napnyugtakor tüzet raktak.
Táncoltak és énekeltek, fűzfavesszőt nyesegettek.
Amit aztán hazahordtak, varázsláshoz használhattak.

Március 8.

Hajnali köszöntő

Aki leány korán keljen! Mező szélén gyülekezzen!
Másszanak fel magas helyre, csűrök-kazlak tetejére.
Kelő Naphoz forduljanak! Vágyaikról daloljanak!
Barátságáról, szerelemről, módos férjéről, gyermekekről.

Reggeli rítus

Fűzfavesszőt, amit vágtek, e reggelen már használtak.
Istállóba-ólba vitték, állatokat legyintették.
Közben emígy ráolvasva, bűvszavakat mondogatva²³:
Mint a szarvas – jó gyors legyen! Mint a disznó – kövér legyen!
Mint az ökör – erős legyen! Mint a kutya – kezes legyen!
Szaporodjék – nyúl módjára! Ellenálljon - más rontásra!
Legyen élénk – mint a tűz! Növekedjen - mint a fűz!

Ághajtató

Fűzfaágat vízbe tették, hogy rügyezzen, levelezzék.
Miként rügye nyiladozott, háznak lelke gazdagodott.
Tisztaságban és szépségben, ép lélekben, egészségben.

Március 9.

Háztisztítás

Házat, udvart kisöpörték. Gyűlt szemetet összeszedték.
Udvar végén hamvasztották, piszkot-mocskot tűzre dobták.
Amikor már lohadt lángja, háznak népe átugrálja.
Nem egyszer, de háromszor! Legidősebb utolszor!

²³ Valószínűleg a régi pogány, nyugati szláv, élet- és termékenység-istennő (Zsiva,) ünnepének maradványa.

Vendégváró

Pacsirtáknak érkezése, vendégeknek üdvözlése.
Olcsó lisztből tésztát gyúrtak, sütnivalót kiszaggattak.
Pogácsát a betérőknek, lepényeket éhezőknek
Pogácsából negyven kell! Együtt sütve lepénnyel.

Új házasok háznézője

Új házasok, „nem évesek”, napjaikban még mézesek.
De ideje színt vallani, tudásukat bizonygatni.
Tapasztalást mutassanak, vendégséget meghívjanak.
Kínáltassák étkeiket, megláttassák életüket,
Házukat és gazdaságot, rendet-békét 's tisztaságot.
Béles-édes nem szükséges. Vendég hoz, ha tisztességes!

Március 10.

Vizek elűzése

Udvar-pangást elvezették, pince-vizét mind kimerték.
Pocsolyákat lecsapolták, eret-árkot kipucolták.
Tavaszi eső csepereghet, zivatar is eleredhet.
Meleg szellő felszikkasztja, langyos szele felszárítja.

Március 11.

Jótanács

Ha reggel szól kakukk hangja, kosbor nyílik, ezt tudatja.
Gumójával erőt ad, gyulladt belet megnyugtat.
Kakukkszegfű ideje, kanócnak jó levele.
Kakukkfű is életre kel, de virágra csak nyáron lel.

Március 12.

Madárjólás

Megint jönnek madarak, magok után kutatnak.
Meggzállják a kenderföldet, elhagyatott cséplőhelyet.
Ha ettek és tovaszállnak, jó termés lesz 's hosszú vásznak.

Leánytáncoltató

Legény arcát bekormozza, csepű-szakállt felragasztja.
Szalma-haját igazítja, ócska kucsmát rányomatja.
Rossz bundában büszkélkedik. Bandájával közösködik.
Lányos házat körbejárnak, megköszöntik a gazdákat.
Zenészt hoztak, énekelnek. Muzsikára megperdülnek.
Szabad leányt táncba hívják, tisztelettel táncoltatják.
Egy kupicát elfogadnak, de utána tovább állnak.
Egy kupicát – a lány adja. 'Kit megkínált - visszavárja.

Szerlemkötés

Leány menjen víz partjára, sötét éjjel „egymagában”.
Vigyen gyertyát varázsláshoz, legénykötő búbájához.
Gyertyát vízben megmerítse, majd meggyújtva hazavigye.
Ha sikerül - szerencsés lesz. Ha elfújják - boldogabb lesz.

Március 13.

Útjavítás

Jég húzódik havasokon. Hó is olvad hegyoldalon,
Magaslatok felszáradnak, lapos részek eláradnak.
Utak szélét javítgatják, pocsolyákat lecsapolják.
Kátyút-lyukat feltöltenek, süppedésbe rőzsét tesznek.
Omlott sziklát elgörgetik, rézsút kövel erősítik,

Március 14.

Állat-tisztogatás

Hullajtódik állat szőre, megkezdődött a vedlése.
Lovat, marhát levakarták, kefével tisztogatták.
Kihullott szőrt zsákba rakták, jól kimosva hasznát fogták.
Párnát, nyeret ebből tömtek. Hámot, csizmát kibéleltek.

Március 15.

Öregek kivonulása

Öregek, 'kik jární tudtak, tarisznyával ballaghattak,
Banda módra összejöttek, esztenák²⁴ba kiköltöztek.
Legelőket meg szemlélni, falu dolgát megbeszélni.
Egymás baján segítettek, ifjúságra emlékeztek.
Három napot ott időztek, füvet szedtek, gyógyírt főztek.
'Ki hozzájuk bekopogott, ételt-italt mindig hozott.
Ott bajára gyógyírt kapott, kúrákat és javallatot.

Napáldozat

Nap megnyitja a Földet, madarakat kiröptet.
Kígyót, békát elereszt, bogarakat kiereszt.
Este tüzet gyújtanak, Napnak kalászt áldoznak²⁵.

Március 16.

Kerékcserélés

Nedves földön láb elsüpped. Ázott úton, szekér süllyed.
Nagy kereket - széleset! Ezt kívánja szekered.

²⁴ Fejős-juhászati idényjellegű szállás-gazdasága, az alföldi nyári szállások egyfajta hegyvidéki megfelelője.
Eszténa, isztina, sztina: Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest 1977-1982

²⁵ Valószínűleg a régi pogány napisten (Dazsbog) ünnepének maradványa.

Március 17.

Rokonváró

Gyakran e nap vendégváró, rokonokat invitáló.
Feleségnek nagycsaládja, kíváncsi lett a portára.
Ezért e nap dologtíló, szívélyesen vendéglátó.
Mézes virics, húsos béles. Erre vendég mindig éhes.

Legénykejáró

Legénykorba felnőtt suhanc, a faluját végig járta.
Fehér ingben, ünneplőben, minden utcát átal járta.
Díszes bottal a kezében, kint lévőket köszönté.
Falu népe ezek után, legénykét már ismeré.

Március 18.

Ingoványos utak

Fagyos föld már kiengedett, hulló eső rásegített.
Járhatatlan sok helyen - se szánon, se szekéren.

Március 19.

Napi rigmus

Esős napon sárban jártak. Kátyút tömnek, árkot ástak.
Fényes napja jól fehérit, mosáskor ez sokat segít.
Ha felhős és szeles nap, gyógynövényből bőven ad.

Fegyverszemle

Fegyvereket tisztították, vadcsapdákat javították.
Kést és baltát megélezték. Csáklyát, villát kihegyezték.
Cséphadarót megvasalták, parittyát is megszíjazták.
Összegyültek kipróbálták, büszkélkedve mutogatták.

Időjelző

Hogyha jeges ez a nap – negyven napig lesz még fagy.

Március 20.

Kútköszöntő

Úgy tartották régi népek, hatalma van mai víznek.
Levegő 's fény erejével, kivételes idejével.
Kutat ezért köszöntötték, vizét merték, hazavitték.
Rontást és bajt azzal űztek, szemmel verés ellen tettek.

Március 21.

Tél-elhajtó

Szalmabábot készítettek, boszorkánynak öltöztettek.
Asszonyképre maskarázták, Morána²⁶nak megformázták.

²⁶ Morána (Marzanna) = halál és elmúlás asszonyi jelképe. Eredetileg ósláv halál-istennő.

Tél és halál szellemének, múlandóság erejének.
Eme bábot felemelték, egész falun körbevitték.
Népek gyűltek és kísérték, a faluból kivitették.
Kíséretet lány vezette, lányok sora őt követte.
Élő Tavasz²⁷t ő formázta, fehér leplét akként hordta.
Szalagdíszes koszorúval, kezeiben rügyes ággal.
Mező szélén dombhoz mentek, karóhelyet ásni kezdtek.
Bábot oda állították, ahol aztán meggyújtották.
Körtáncukkal körbevették, énekszóval elégették.
Hamvait ott földbe ásták, vagy patakba beleszórták.

Tavasz-vető

Szalmabábot készítettek, hófehérbe öltöztettek.
Szép ifjúnak maskarázták, Járiló²⁸nak megformázták.
Tavasz 's élet szellemének, termékenység erejének.
Eme bábot felemelték, fehér lóra felültették.
Népek gyűltek és kísérték, a faluból kivezették.
Kíséretét lányok adták, akik halkán megsiratták.
Asszony nép is sápirozott, „férfierőt” megsiratott.
Férfiember gúnyolódott, trágársággal búcsúztatott.
Rongyos ruhás vénemberek, szótlánul csak mendegéltek.
Mező szélén dombhoz mentek, ahol új sírt ásni kezdtek.
Bábot lóról levették, koporsóba beletették.
Öregek az felemelték, ásott sírba eltemették.
Mag módjára elvetették, gabonával bevetették.
Körülötte táncba belekezdtek, vidám nótát énekeltek.

Március 22.

Egyszerű ebéd

Jó kalácsot sütöttek, ebédre csak azt ettek.
Ittak hozzá viricset, kompót-levét, friss tejet.
Kalács-morzsat összeszedték, madarakkal feletették.

Március 23.

Takarítás

Kamrát-kertet kisöpörték, gyűlt szemetet elégették.
Morzsát szórtak lenmagokkal, feletették madarakkal.

Március 24.

Napi csízió

Pirkadatkor már felkeltek, porta körül serénykedtek.
Ház belsejét rendbe tették, porát-mocskát kisöpörték.
Ebédre csak párolt répa, borsó-gombóc vagy zabkása.

²⁷ Tavasz (Veszna) = a virágzási időszak leány jelképe. Eredetileg ószláv tavasz-tündér.

²⁸ Járiló (Larilo) = kikelet, fényesség és termékenység emberi jelképe. Eredetileg ószláv tavasz-isten.

Egy órányit lepihentek, nem aludtak, beszélgettek.
Eztán keltek 's vizet hordtak, padlót-ajtót tisztogattak.
Majd füveket főzögettek, rontás ellen füstölgettek.
Vacsorával nem készültek, ami maradt, abból ettek.
Éjfél előtt lefürödtek, mécseset oltva ágyba mentek.

Virics-csapolás

Cser, szil, jávor, bükk és nyírfa, finom levét ekkor adja.
Legény 's leány erdőt járják, édes fákat megcsapolják.

Viricselésre hívogató

Édes virics foj' a fából. Gyere rózsám, ki a házból.
Én bemennék, de az anyád - haragos, mert irigy reád.

Március 25.

Földanya köszöntése

Hajnaltájban kivonultak, kelet felé meghajoltak.
Kelő Napot köszöntötték, imájukkal megtisztelték.
Irányában meghajoltak, szagos füstöt széjjel fújtak.
Aztán Földet²⁹ üdvözölték, áldozattal engesztelték.
Földre hintett vízzel, sóval, és kenyérnek morzsájával.
Ezek után hazamentek, kertjeikben elvetettek.
Zöldségeket, palántákat, korán díszlő virágokat.

Napi szokás

Erőn-mezőn terítettek. Ötféléből ebédeltek.
Palacsinta és pogácsa, méz, befőtt és hozzá kása.
Ittak hozzá kvaszcát³⁰, vizet; pálinkát és új viricset.
Majd, férfiak szomszédoltak, rokon házat látogattak.
Otthon a nők bábót fontak, betérőket kínálgattak.
Este bábót elégették, nap emlékét füstbe vitték.

Jóslás

Hogyha borús az idő - esős tavasz, ami jő'.
Hogyha hideg és fagyos – április már tocsogós.

Figyelmeztetés

Megoltott fád ki ne vágjad – mert rokonnak vére folyhat.

Március 26.

Tavasz-bizonyító

Ha e napon ég dübörgött - és villám is lecsapott,
A természet felébredt már - tél ereje elfogyott.

²⁹ Valószínűleg a régi pogány Földanya (Gyümölcsoltó boldogasszony, Majka Zemlja, Mára, Lopu Mate) tavaszi ünnepének maradványa.

³⁰ Kvaszca (kvász) = kovással és gyümölccsel erjesztett kenyér-sör.

Március 27.

Karalábé-vetés

Vénasszonyok kiülnek a - kispadra.
Nagy vetésre készülődnek - udvarba.
Maguk közül kiválasztják - a vetőt.
Karalábé magjaikat - elvetőt.
E munkát csak titkon végzik - merészen.
Ha más látná, befásodna - egészen.

Március 28.

Anyaköszöntő

Lány, 'ki anyját kedveli, menta teát főz neki.
Sárga virág melléje, szeretetnek jelzése.

Március 29.

Virics-gyűjtés vége

Virics-levét már nem vették, csapolását befejezték.
Gyűjtött levét egybeöntik, virics-mézzé összefőzik.

Március 30.

Kéreghántás befejezése

Nyírfa kérgét már nem hántják. Újra nőni nyugton hagyják.
Hulladékát összeszedik, udvar végén elégetik.
Füstje gonoszt messze űzze, boszorkákat elijessze.

Március 31.

Bolond napi előeste

Házi szellem útra kelne, más lényekkel együtt lenne.
Egy napot át had' vigadjon. Más portáján had' tomboljon.
Házat közben megtisztítják, bajos dolgot tűzre hányják.
Kemencében bélest sütnek, fürdővizet melegítnek.
Mécses fénynél mesélgetnek, rossz emléket kibeszélnek.
Házi szellem éjjel kiszáll, bolondságot máshol csinyál.
Ha kedves volt, marasztalják. Egy nap után visszavárják.

ÁPRILIS

Április 1.

Bolond napi intelem

Házban maradt szellem-lelkek, hajnal előtt ébrednek.
Háziakat felzavarták, dolgaikat eldugdosták.

Tréfálkoztak, élcelődtek. Gyanút-viszályt élesztettek.
Embereket megszállhatták, gonoszkodást felpiszkáltak.
Szomszédságot megzavarták, egymást viszont bosszantották.
Okos ember ezt nem hagyja, évelődést elhárítja.

Április 2.

Teljes böjt

Szigorú böjt eme napra! Egy falat se, a tányérra!
Bor, pálinka sem engedett! Inni is csak vizet lehet.
Gyermek kaphat írot, tejet, gyümölcs pépjét, nem liszteset.
Öregek sem falatoztak. Ők kiszét, kvaszt iszogattak.

Április 3.

Halászek napja

Pirkadatkor a halászek, készítettek szalmabábot.
Ló formájút rossz kantárral, vízbe vitték csónakokkal.
Parttól messze bele dobták, Víz³¹ urának ezt áldozták.
Szórtak hozzá maradékot, kenyérhéjat, törött magot.
Fohászoktak jó fogásért, nyugodalmas vízjárásért.
Ezután vár vízre jártak. Mit' Víz adott, kifoghattak.

Április 4.

Méhészek napja

Méhészek most egyezkedtek. Mezőt-erdőt megszemléltek.
Mézelőket kifürkészték, kasok helyét mérlegelték.
Vitakoztak, megegyeztek, áldomással pecsételtek.

Április 5.

Szellőztetés

Egész házat kisépérték, alaposan szellőztették.
Minden ajtót kinyitottak, ablakokat mind kitérték.
Ágyneműket kiaggatták, napsütésben szárították.
Majd, szobákat kifüstölték, kemencével felfűtötték.

Április 6.

Időjelző

Meleg szél hoz - meleg tavaszt.
Hűvös szél az - esőt maraszt.

Termésjósló

Ha ez a nap száradó - jó aratás várható.
Ha erős szél lengeti - kalászeit döntheti.

³¹ Valószínűleg a régi pogány víz-isten (Don, Donu, Danu, Vodopol, Jo) ünnepének maradványa.

Április 7.

Madárköszöntő

Tiszta lisztből bélest gyúrtak, madarakká kiformáltak.
Ízzel töltött süteménynek, azt kínálták gyermekeknek.
Madarakat köszöntötték, morzsáikkal etetgették.

Április 8.

Időjelző

Ha Nap és Hold egymást látja, melegebb jön a határra.

Április 9.

Kulcsok-zárak napja

Nagycsaládok összefognak, kalákában szorgoskodnak.
Kutat, forrást kitisztítják. Gyűjtőt, árkot takarítják.
Kaput, zárat javítgatnak, majd utána mulatgatnak.

Április 10.

Termésjósló

Ha Nap látszik ködön át – nyár, gabonát bőven ad.
De ha fényes és meleg – kalász megdől, szem pereg.

Április 11.

Termésjósló

Ha a vizek áradoznak – termések is gazdagodnak.
De, ha ár már elvonul – gabona is elsatnyul.

Április 12.

Jótanács

Erdő fái feléledtek. Gonosz erők is ébrednek.
Kerüljétek az erdőket, kiéhezett vad medvéket.

Április 13.

Szőlőhegy bejárása

Szőlőhegyet most bejárták, pincék borát megvizsgálták.
Ahogy illet, megízlelték. Hogyha kellett, átfajtották.
Nyulakat, ha tőkét rágták, nem vadászták, élve fogták.
Otthon tartván szaporíták, ünnepekre felhizlalták.

Április 14.

Gonoszhárító

Csapat varjak, ha repkednek – gonosz erők közelednek.
Időben kell rendet rakni – szobát, ágyat tisztogatni.
Kisöprüni és kimosni – napnyugtakor lefürödni.
Este tiszta ágyat vetni – imádkozva elaludni.

Április 15.

Tehenek napja

Teheneknek kedveskednek, kisborjúkat szeretgetnek.
Állatokat tisztogatják, lekefélik, simogatják.
Istállókat feldíszítik, szalagokkal ékesítik.

Kas-kirakó

Ha nem lóg az eső lába, lehet menni a határba.
Méhkasokat kihelyezni, méheiket kiengedni.
Fűz és juhar, kökény, szilva – épp időben, mézét adja.

Április 16.

Napi csízió

Árvíz lement, veszély elmúlt. Föld felszikkadt, víz levonult.
Ember - gátat kijavítja, vízi malmot indíttatja.
Asszony - magot válogatja, palántákat elduggatja.
Legény 's leány - hajtást gyűjti, termő vesszőt elülteti.

Április 17.

Lányünnep

Lányok korán összejöttek, titkos helyen egybe gyűltek.
Legszebbjüket választották, öltözetét virágozták.
Lenge ingét szalagokkal, koszorúját friss bimbókkal.
Fátyollal is elrejtették, nehogy arcát felismerjék³².
Faluban így körbe vitték, érinteni nem engedték.
Vesszős lányok őt kísérték, tiszteletlent jól elverték.
Majd, faluból mind kimentek. Széles mezőn táncba kezdtek.
Legények is velük mentek, fogócskába együtt kezdtek.
Fiú futott lány kergette. Ha meg fogta, megbüntette.
Eme napot lány uralta. Akit fogott, az szolgálta.

Április 18.

Vetés-segítés

Répát, céklát ekkor vetik. Vetett kendert is meglesik.

³² Valószínűleg egy régi pogány leány-lény (Kisasszony, Tündér, Vila, Zana, Ruzalka) leány-ünnepének maradványa.

Ha sora még nem látszik, igézéssel segítik.
Fényes Napot megköszönik, Földanyánkat megkérlelik.
Ha eső lesz - Ég áldja! Ha kitisztul - Föld adja!

Április 19.

Jótanács

Asszony kössön tiszta kendőt! Napkeltekor kimenjen!
Hogy, homlokát napfény érje! Pletykásoktól se féljen!

Április 20.

Figyelmeztető

Föld megnyílik, pára száll. Ősök lelke égbe száll.
Hogy ha lelke itt marad, házban dolga „még akad”.

Április 21.

Pásztorok napja

Kihajtáshoz cihelődnek, szállásokra készülődnek.
Állatokat tisztogatják, bajaikat gyógyítgatják.
Napnyugtakor tüzet raknak, jó időért fohászkodnak.
Tűzfény mellett mulatoznak, kint szabadban éjszakáznak.

Figyelmeztető

Hogyha az Ég nappal görget - egy hét múlva havat perget.

Április 22.

Lányebéd

Lányok korán összejöttek, titkos helyen egybe gyűltek³³.
Lenge inget felöltenek, virágokkal ékeskednek.
Legszebbjüket kiválasztják, koszorúval koronázzák.
Szent fa alá leültetik, lakomáját megterítik.
Sajtot, tejfölt, vajot, tejet, ízes bélest és kenyeret.
Amit hoztak köré rakják, maguknak ez így tálalják.
Szent fa körül táncot járnak, énekelnek, fohászkodnak.
Ezek után mind leülnek, választottal együtt esznek.
Koszorúkat fonogatják, egymást azzal koronázzák.
Szent fájukat szalagozzák, ágaikat virágozzák.

Fiatalok délutáni kivonulása

Fiúk, lányok kivonultak, „párjuk nélkül” kirándultak.
Háztól-szemtől elég messze, hogy kedvüket felébressze.
Aki nem ment, szégyellhette. Egész falu kinevette.

³³ Valószínűleg a régi pogány leány-istennő (Lela, Leila, Lada) ünnepének maradványa. Hagyomány szerint a Földanya lánya vagy segítője.

Fiúk-lányok kiöltöztek, virágokkal ékeskedtek.
Ismerkedtek, viccelődtek, udvaroltak, évelődtek.
Énekeltek és táncoltak, mesélgettek, jósolgattak.
Párt kerestek és találtak, 'kivel aztán elvonultak.
Sötét este hazamentek. Úgy, egyedül, ahogy jöttek.

Április 23.

Férfinap

Férfiember korán kelt, füves rétre ki is ment.
Mégfürdött a harmatban, szárítkozott a napban³⁴.
Délidőig dolgozott, senkivel sem vitázott.
Ebéd után lefürdött, ünneplőbe öltözött.
Kocsmába mind beültek, kihajtásról egyeztek.
Áldomásként bort ittak, aztán haza vonultak.

Április 24.

Jeles nap

Kihajtásnak kezdete, zabvetésnek legvége.

Időjelző

Ha e napon eső esik - a szikla is kifüvezik

Április 25.

Fohászkodás

Legelő a vizet várja - de az idő, meg nem adja.
Fohászkodjuk az Égre! Küldjön esőt a Földre.

Április 26.

Borsóvetés

Asszonynépek összeülnek. Borsót vetni készülődnek.
E munkát csak ők végezték. Férfi szemek nem nézhették.

Április 27.

Jótanács

Marék földet kézbe fogtak, jó erősen szorítottak.
Ha a gombóc töredezett – mag vetése megengedett.
Ha a marék összeragadt – abban a mag könnyen rohadt.
Ha pedig csak porrá omlott – hasznot abban mag nem hozott.

³⁴ Valószínűleg a régi pogány kikelet-isten (Jarilo, Juraj) ünnepének maradványa.

Április 28.

Füves nap

Öregek a mezőt járják, fűt-virágot válogatják.
Gyógyírnak és jó-főzetnek, sebmosónak és fürdőnek.
Elindulnak pirkadatkor, hazatérnek napnyugtakor.
Amit szedtek válogatják, tisztogatják, megszáritják.

Április 29.

Esti temetőjáró

Házaskomák egybegyűltek, temetőbe együtt mentek.
Vacsorát ott elkölteni, halottakat vendégelni.
Kosarukban palacsinta, kása, tojás és pálinka.
Vittek sót és kenyeret, tűzszerszámot és vizet.
Sírjaikat körbeülték, halottakat köszöntötték.
Egy falásnyit maguk ettek, egy csipetnyit sírra tettek.
Egy kupicát maguk nyeltek, a fejfára cseppnyit kentek.
Megtették ezt minden sírnál. Nincs kivétel, mindnek dukál.
Sírok között tüzet raktak, halottaknak így fényt adtak.
Szétszéledtek, vesszőt nyestek, seprűt abból kötözgettek.
Sírok közét kisöpörték, szemetet mind elégették.
Tiszta helyen rontást üztek, oldottak és megkötöttek.
De éjjelre szétszéledtek, párjaikkal hazamentek.

Április 30.

Boszorkányéj

Napnyugtától gonoszjáró - boszorkányok napszaka³⁵
Magaslaton összegyűlnek - nagy tűz körül, éjszaka.
Ráolvasnak, táncot járnak - szellemeket elűznek.
Mebűvölnek, elbájolnak - embereket megkötnék.
Ezért aztán minden órát harangszóval jelezték,
Szellemeket elzavarva, falut ekképp megvédték.

MÁJUS

Május 1.

Ég és Föld jegyessége

Fiúk, lányok kivonulnak, ünnepelni elvonulnak³⁶.
Patak, folyó mellékekbe. Fás és bokros ligetekbe.
Heverésztek, falatoztak, koszorúkat fonogattak.
Fiúk friss-zöld ágacskákból. Lányok színes virágokból.

³⁵ Walpurgis éj = Csarodejnic (cseh), Hexennacht (német), Vappu (finn). Feltehetően a másnapi termékenység-ünnep előestéje.

³⁶ Valószínűleg egy régi pogány termékenység-szertartás maradványa.

Majd ezeket vízbe dobták, párjaikat kisorsolták.
Virágos, ha zöldhöz akadt, akiké volt, együtt maradt.
Ha egyformák keveredtek, akiké volt, komák lettek.
Ez volt Ég 's Föld eljegyzése, egyhónapos jegyessége.
Tüzet raktak, énekeltek, körtáncsal is ünnepeltek.
Gyors növéseért búbájkodtak, jó termésért fohászkodtak.

Időjelző

Hogyha a nap tisztán kel - nyár-aszályra intő jel.
Hogyha eső csepereg - széna lesz majd, rengeteg.
Négy hétig nem esik - árpás zsákunk sem telik.

Május 2.

Föld-pihentető

Ifjak dombot emeltek, arra kis fát ültettek.
Földet eztán nem bolygatták, ősziideig nyugton hagyták.

Május 3.

Csalánszedés

Csalánokat ekkor szedték, takart kézzel gyűjtögettek.
Gyenge csalánt jól megfőzték, zabkásával együtt ették.
Daraboltat kacsák kapták, magtörekkel azt kapkodták.
Erősebbjét szétszálazták, kiáztatták, szállá fonták.

Május 4.

Csónakkészítés

Tűznek, víznek jeles napja, folyófürdés kezdőnapja.
Csónakokhoz fákat vágtak, abból deszkát hasogattak.
Nyers deszkákat hajlították, így formázva szárították.
Körülötte tüzek égtek, deszkák ettől gőzölödtek.

Május 5.

Palántázás

Káposztát most palántázzák, de e dolgot titkon tartják.
Asszony duggat egymagában, legfőképpen félhomályban.
Kerítéstől eltakarva, más szem elől elhúzódva.
Férfi ekkor csak bajt hozna, káposzta is felmagvazna.

Május 6.

Gulya-kihajtás

Marhagulyát kihajtják, nyár végéig kint tartják.
Gulyás este tüzet rakott. Így jelezte - szállás lakott.

Május 7.

Új tűz gyújtás

Régi tüzet eloltották, kemencéket kihamuzták.
Kiseperték, kikormozták, repedését tapasztották.
Este újra tüzet raktak, e fényénél elszunnyadtak.

Vének estéje

Öregek, 'kik jární tudtak, ligetszélre kivonultak.
Énekeltek, zenélgettek, rég-időkre emlékeztek.
Tüzet raktak, ettek-ittak. Maguk módján táncot jártak.

Május 8.

Köles-vetés

Köles-vetés ideje, nyár-melegnek kezdete.
Köles-lepényt sütöttek, amit vajjal megkentek.
Mező szélre ezt kirakták, szegényeket ezzel várták.
'Ki segített a vetéssel, jóllakatták egy ebéddel.

Május 9.

Mezei pihenő

Földet e nap pihentették. Nem kapálták, nem ekézték.
Réten gyűltek, heverésztek, iszogattak, énekeltek.
Okosabbak gyűjtögettek, gyógyfüveket szedgettek.
Virágot nem szakajtottak, magvakat nem morzsolgattak.

Május 10.

Földanya köszöntése

Földanyát most köszöntötték. Földet e nap nem művelték³⁷.
Mezőt, rétet meg sem nézték. Kertet, szőlőt elkerülték.
Koszorúkat kiaggatták, gyertyát gyújtva meg is hívták.
Imádsággal dicsértették, áldomással köszöntötték.

Május 11.

Időjósító

Nedves nap – neves nyár. Meleg nap – százaz nyár.
Ma, ha földet szántanak - jégesőt is ráhoznak.

Május 12.

Napi csízió

Ha a hajnal élénk-veres - aszályos nyár lesz, és tüzes.
Berkenye-ág a házra! Ménkút-tüzet hárítja.

³⁷ Néhol ezt a köszöntőt az előző napon is megtették.

Május 13.

Terményjelző

Ha szúnyogok megjelentek, édes bogyók jól teremnek.
De ha nincsen ilyen nesz - zab, fű, széna... kevés lesz.

Május 14.

Éjszakai fagy

Északi szél - hideg léget megmozgat. Éjszakára - jeget-deret is hozhat.

Május 15.

Napi csízió

Boróka, ha virágzik - kukoricát elvetik.
Ha ez a nap meleg-fényes, nyár lészen majd, forró-tüzes.

Május 16.

Tavaszmunka vége

Cirokvetést befejezték, pityókát is eltemették.
Nyár végéig nem vetettek, rétet-mezőt fel nem törtek.

Terményjelző

Hogyha eső bőven hull – sok, jó széna elpusztul.

Május 17.

Időjelző

Éjszaka az eget kémlik, csillagoknak fényét nézik.
Hogyha fényük tisztán csillog, éjjel talán fagyni is fog.
Kérlelik az égi erőt, adjon rájuk meleg esőt.

Május 18.

Napi elfoglaltság

Földes munkát már hagyták.
Ekét, fogast javígtatták.

Május 19.

Napkérő

Hajnalban a házigazda, belenéz a kelő Napba.
Kéri: hideg szél ne jöjjön. Kalász magja hagy fejlődjön.

Május 20.

Pihenő

Uborkát, ha elvetették, kerítésnél kipihenték.
A kispadon üldögéltek, pletykálgodtak, kibeszéltek.

Május 21.

Kendervetés vége

Kender vetést befejezték, magnak valót földbe tették.
Lányok e nap összegyűltek. Az utcákon végig mentek.
Hosszú haját kibontották, és szellőben lobogtatták.
Hogy a kender növekedjék, hosszú-erős szálát adjék.

Május 22.

Pásztor-verseny.

Pásztor-napra készülődtek, vonulásra egyezkedtek.
Vezérpásztort választottak, menetfőre hivatottat.
Táncoltak és énekeltek, jókat ittak 's verekedtek.
Aki bírta, az is nyerte, pásztorokat ő vezette.

Május 23.

Májusi fagy

Ha felhőtlen az ég, éjjel - füstölni kell bőven, ésszel.
De ha eső ereszt veri - május fagyát elkergeti.

Május 24.

Májusi fagy elvonulása

Csipkebogyó virágzása - utolsó fagy búcsúzása.

Időjelző

Ha kelő nap színe vörös, délutánja pedig esős.
Nyár lesz nedves és viharos - vagy jégesős, zivataros

Május 25.

Csordajárás kezdete

Ha a harmat felszárad - kihajtják a csordákat.
Ezután, már minden nap - míg legelő füvet ad.

Május 26.

Idénykezdő

Ha a pontyok kuttognak, épp ez kell a halásznak.
Ha a víz már jó langyos, termelhet az agyagos.

Május 27.

Bajűző

Eme napon fehércseléd, seprút kézbe ne vegyen.
Mert bajt hozhat a házokra! Ne szóljon, 's ne pereljen!

Május 28.

Termésjelző

Ha vadlibák már megjöttek, kalászkok is kövéredtek.
Jó gazdasszony szemmel tartja, egymaga is körbejárja.

Május 29.

Kalászbiztató

Mezőn lovat nem hajtottak, földet most már nem nyomattak.
Ha a rozs már kalászkodik, fiatalok így sürgetik:
„Szalmát adjad szerűknek, kalász adjad csűröknek.”

Május 30.

Gyógyfügyűjtés

Mondják, kígyók vonulgatnak. Bűvös helyet megmutatnak.
Gyógyfüveket ekkor szedjed! Bajaidra gyűjtögessed!

Május 31.

Szénaszedő

Ha szépen szól kakukk hangja, meleg időt így mutatja.
Vágott szénát összeszedik, vetés szélét másod-vetik.

JÚNIUS

Június 1.

Időjelző

Ha az idő esős, kényes – aratás lesz verőfényes.
Ha meleg és jó napos – kalászkunk lesz aranyos.

Bajhárító

Házunk elé seprút tüzzünk! Mondják, vihart így elűzzük.
Boszorkányok este járnak, fokhagymától pórul járnak.

Június 2.

Ég és Föld jegyességének vége

Égi-földi jegyességben, fiatalok párként mennek.
Egy hónapnak elteltével, erdön-mezőn járnak-kelnek.
Jegyidejük máma letelt, szabadságot visszanyerték.
Énekeltek és táncoltak, párjaikat cserélhették.

Június 3.

Esőkerülő

Érés napját számolgatták, kalászsokat vizsgálgatták.
Kérlelgették az Eget³⁸. Ne hozzon már esőket!

Június 4.

Szélkerülő

Arra kérték a Szelet³⁹, ne keltsen már nagy szelet.
Kalász nőjjék békével, ne döntse el erővel!

Június 5.

Álomlátás

Forrásvizet⁴⁰ felkerestek, közelében lepihentek.
Szellőt, eget kémlelgették, vízcsobogást figyelgették.
Fertály órát heverészték, nap fényében sütkéreztek.
Forrásvízből hazahordtak, otthon abból mind kortyoltak.
Álmaikban megláthatják, házra a bajt 'kik hozhatják.

Június 6.

Gyomlálás

Lent és kölest már gyomlálják. Böködővel, késsel irtják.
Fogyó Holdnál⁴¹ siettették, hogy a gyomok el ne lepjék.

Június 7.

Kalász-szemle

Meleg idő - magot nevel. Száraz idő - kalászt érlel.
Szél - gabonát félre dönti. Pára - magvát üszkösíti.

³⁸ Lehetséges, hogy egy régi pogány Eső (égi-víz) rítus maradványa.

³⁹ Valószínűleg a régi pogány Szél köszöntő szertartás maradványa.

⁴⁰ Talán egy régi pogány Víz (földi-víz) rituálé emléke.

⁴¹ Fogyó hold babona, amikor a hasznos növény fejlődése visszaesik, a károsé pedig felgyorsul.

Június 8.

Kútásás

Meleg-száraz nyári idő, Vízre vár a rét 's legelő.
Vízkeresők körbejárják, vízereket kutatgatják.
Kútásók azt kimélyítik, fával-náddal kibélelik.
Kávát, gémjét később kapja. Csak akkor, ha vizét adja.

Június 9.

Gyermek megvédése

Hegyoldalban tavasz vége, völgyekben már nyár közepe.
Gyermekeket vetköztették, mindahányat megfürdették.
Ruháikat jól kimosták, tűző napon szárították.
Egy-egy fillért lukasztottak, nyakukba azt akasztottak.
Rontásoktól hogy megvédjen. Szemmel verést vissza verjen.

Termésjelző

Ha záporos-viharos – termés is lesz, takaros.

Június 10.

Gonosz elhárítása

Gonosz erők közelednek – zavart varjak ezt jeleznek.
Időben kell rendet rakni – kisöpörni és kimosni.
Tiszta ágyat korán vetni – napnyugtával lefürödni.
Gyertyát, mécesest ne gyűjtsanak, fénnel gonoszt ne hívjanak.

Időjelző

Ha e napon eső esik – visszaköszön három hétig.

Június 11.

Átok-kerülő

Erő védi a füveket, mezőt-erdőt és völgyeket.
Ne szakítsál szárat-tövet. Se hasznosat, se egyebet.
Aki teszi, megbánhatja, család ágát szakajthatja.
E napon csak palántáznak, magot-hajtást dugogatnak.

Női dologtiltó

Asszonyok ma nem dolgoznak, egész nap csak szomszédolnak.
Férfiakról sutyorognak, rokonokról pletykálkodnak.

Június 12.

Szénacsinalás

Vágott szénát átforgatták, terítették, szárították.
Száraz szénát összeszedték, nagy kazlakká begyűjtötték.

Június 13.

Hajdina-vetés

Hajdinából kását főznek. Azt kínálják betérőnek.
Rokonoknak, szomszédoknak, zarándoknak és koldusnak.
Hajdinát is mától vetik. Egy hónapig még tehetik.

Június 14.

Napjárás

Nap dele már télre áll. De heve még nyárra áll.

Június 15.

Felfúvódás ellen

Gulyát-csordát jól vigyázzák, növő zabtól marhát óvják.
Titkon legelt zab megárthat, állat attól felfúvódhat.

Június 16.

Középidő előtt

Fülemüle 's kakukk hangja, énekét még jól kiadja.
Többi madár csendesebb - nyár közepe közeleg.

Június 17.

Vizek benövése

Nádak, sások gyorsan nőnek, vizet-lápot elrejthetnek.
Ha kinyílt tavorózsa, nemsokára jön Kupala⁴².

Június 18.

Készülődő

Sarlót, kaszát élesítnek, aratáshoz készülődnek.

Június 19.

Mézezés

Kasok, odvak szemléje - mézgyűjtésnek ideje.

Vízpart elkerülése

Asszony, gyermek 's lány figyeljen! Víz partjára ki ne menjen!
Kupaláig elkerülje, hogy baj s' gonosz el ne érje!
Vízi ember⁴³ megfoghatja, holtember is lehúzhatja.

⁴² Kupala (Füldető) = a termékenység és szaporodás női jelképe, régi szláv természetfeletti lény.

⁴³ Vízi ember = víz ura, vagy annak férfi alattvalói.

Legény 's ember jól vigyázzon! Vizi lánytól⁴⁴ óvakodjon!
Bűvölhetik, csábíthatják, megnyomhatják, fullaszthatják.
Ezért vizet nappal járták, mert sötétben megbánhatták.
Öregember nem bántották, kényeztették, jól tartották.
Halászt, pákászt védte torma. Öregasszonyt a fokhagyma.

Június 20.

Pók-jóslás

Pókhálót, ha sokat látsz - jó, ha szelet, esőt vársz.
Pók, ha tépi hálóját – felhőt, tartós esőt lát.

Június 21.

Virág-gyűjtés

Hársfa- virág gyűjtése – minden gyermek dolga.
Válogatni, szárítani – azt már anyjuk fogja.

Június 22.

Színek megjelenése

Színes csokrot kötöttek - szivárvány hét színével.
Minden színből egy szép száll - kis bokréta ebből áll.
Ez lett díszé asztalnak - a családi oltárnak.

Június 23.

Családi ünneplés

Házasember napnyugtakor, víz partjára levonuljon.
Ruhátlanul megmártózzon, háromszor is alábukjon.
Álljon ki a nyugvó napra, engedje, hogy felszárítsa.
Majd, ezután hazamenjen, családjával ünnepeljen.
Lakomázva vigadjanak, énekelve táncoljanak.

Legény-leány ünneplés

Legény 's leány napnyugtakor, víz partjára levonuljon.
Kössenek ott virágokat, frissen vágott hajtásokat.
Lány öltözzék virágokba, legény pedig fűbe-lombba.
Táncoljanak 's fürödjenek, kedveskedve pihenjenek.
Pirkadatig vigadjanak, de hajnalra elváljanak.

Június 24.

Fejedelem és királyné választás

Mező szélén összejöttek, szalmabábot készítettek.
Bábot - lányok öltöztették, virágokkal díszítették.

⁴⁴ Vizi lány = patakok, folyók és tavak vízi tündére.

Majd kivitték rét szélére, lovasoknak versenyére.
'Kik egyenként rávágtattak, virágjából szakajtottak.
Legtöbb virág letépője, lett legények ünnepeltje.
Koszorúzott fejedelme, Virág János⁴⁵ mímelője.
Báb virágját lányok tépték, egymást avval díszítették.
Sorhúzásuk fő kegyeltje, lett lányoknak ünnepeltje.
Koszorúzott királynője, Vizes Mara⁴⁶ mímelője.
Fejedelem és királynő, uralkodik, míg új nap jó.
Napnyugtával bábót gyűjtják, énekszóval körbejárják.
Lángparazsát átugrálják, virágokat beleszórják.
Legény, leány vigadozik, sötétségben virradatig.

Koszorús éjszaka

Lányok szednek virágokat, abból fonnak koszorúkat
Fiúk vágnak zöld ágakat, abból kötnek lombstrakat.
Lányok fiút választanak, koszorúval „megbéklyóznak”.
Fiú, hogyha elfogadta, napkeltéig lányt szolgálta.
Lány, ha előbb visszavette, akkor azzal elengedte.
Fiú, hogyha elveszette, minden leány kinevette.

Június 25.

Pirkadat előtti fürdőzés

Hajnal előtt a sötétben, ruszalkáznak⁴⁷ lányok, vízben.
Vénasszonyok parton ülnek, lányruhákra ők ügyelnek.
Fiúk partról hallgatóznak, legbátrabban megmártóznak.
Azt a lányok elkapathatják, lefröcskölnek, vízbe nyomják.
Gyáva, ha csak leselkedik, kigúnyolják, elkergetik.
'Kit ruhástul megfoghattak, gatyájából kirángattak.

Június 26.

Időjelző

Jánosbogár ha jól fénylik, napos idő ígérkezik.

Jótanács

Jó szamócát hajnal adja - ha még nedves a harmatja.

Június 27.

Termésjelző

Hogyha esik - köles hízik, de gabona üszkösödik.
Hogyha száraz - szénát segít, de legelőt éget-szárít.

⁴⁵ Virág János = Keresztelő János, Virágos János, Merítő Iván. Nyári napforduló ószláv Nap-tűz jelképe.

⁴⁶ Vizes Mara = Szépasszonyhoz hasonlatos természetfeletti lény. Nyári napforduló ószláv Hold-víz jelképe.

⁴⁷ Ruszalkázás = lányok éjszakai meztelen fürdőzése patakokban, tavakban. Leselkedő legények elfogása és megleckéztetése.

Június 28.

Csalánszedés

Csalánokat ismét szedték, takart kézzel gyűjtögették.
Gyenge csalánt főzeléknek, vagy kásával, úgy pépesnek.
Leveleket szárították, főzetével gyógyíthattak.
Erős szárát szétszálazták, kiáztatták, majd megfonták.

Június 29.

Vének lakodalma

Mai nappal lezárult a nyáridőknek lakodalma.
Utolsó nap özvegyeké, öregeknek vigadalma.
Készülődnek aratásra, kéve-szalma behordásra.

Június 30.

Reggeli találkozó

Fiúk-lányok korán kelnek, Kelő Napot köszöntenek.
Majd, aratást megvitatják, aratópárt kiválasztják.
Kaszás legény marokszedőt, több párhoz egy kéveketőt.
Kiszemelnek vízhordókat, szekerekkel szállítókat.
Reggelre már hazamennek, aratáshoz felkészülnek.

JÚLIUS

Július 1.

Nők ünnepe

Asszonyok ma nem dolgoznak, egész nap csak szomszédolnak.
Férfiak a rétet járják, száraz szénát rakják-hordják.

Július 2.

Szénahordás

Vágott szénát átforgatták, terítették, szárították.
Száraz szénát összeszedték, nagy kazlakba begyűjtötték.
Gabonákat vizsgálgatták, kalászokat morzsolgatták.
Aratásra rendezkedtek, kalákákra egyezkedtek.

Július 3.

Jótanácsok

Ha három nap jó idő - nem várható nagy eső.
Búbánatos, ne sírjon - szép idő ne romoljon!
Aki beteg gyógyuljon – napon igyon, izzadjon!

Bajelhárító

Szerencsétlen napnak tartják, gyerekeket jól vigyázzák.
Óvatosak, figyelmesek, nehéz döntést elkerülnek.
Mákos kalács vagy guba – ezt rakjál a batyuba.
Bort helyett is csak vizet – romlásba az nem vihet.

Július 4.

Eső előtti munka

Férfiak a rétet járják, száraz szénát mind behordják.
Gabonát is szemmel tartják, kalászokat megvizslatják.
Asszonyaik főznek-mosnak, szakadt ruhát foltozgatnak.
Mert, ha eső elindulna - több napig is kitarthatna.

Július 5.

Ártó Hold

Holdnak fénye ekkor bántó, gyermekeknek igen ártó.
Várandósra sem jó ekkor! Ne menjenek ki, holdfénykor!
Ablakokat sötétítik, ágyra fényét nem engedik.
Párkányokra vizet raknak, holdfényt abba „fullasztanak”.
Alvó gyermek arcát védik, „égi verést” így kerülnek.

Segítő Hold

Holdnak fénye nemcsak ártó. Jó fohással meggyógyító⁴⁸.
Kelő Holdat, ha köszöntik, segítségét megnyerhetik.
Gyermek baját gyógyíthatja, ha fény éri, kint, szabadban.
Legény 's leány holdfényében, erősödik szerelmében.

Július 6.

Tűzköszöntés

Hajnaltájban égre néznek, kelő Napot köszöntenek.
Házi tüzet mind kioltják, tűz helyeit kitisztítják.
Új ház-tüzet felélesztik, ház védőjét⁴⁹ így köszöntik.
Lefekvéskor mécsset gyújt'nak, azon fényénél fogászkodnak.

Harmatszedés

Pirkadatkor harmat-szedés, ha a fejség elég kevés.
Asszonyok a füvet járták, kötényüket huzigálták.
Harmatcseppet letörölve, égnek könnyét összegyűjtve.
Bárkivel is találkoztak, nem köszöntek, nem is szóltak.
Abrakot úgy harmatozták, kötényüket ráfacsták.
Tehenükkel ezt etettek. Mondják, ettől többet fejtek.

⁴⁸ Feltehetően valamilyen régi pogány Hold-rítus maradványa.

⁴⁹ Tüzet néhol a ház szellemének, védőjének tartották. Ószláv hagyomány szerint ünnepelték a Tüzet.

Tejszaporítás

Asszonyinak, ha apad teje, segít rajta ég ereje.
Hajnal előtt rétre menjen, ottan aztán levetkezzen.
Azon pőrén füvet járja, fehér abroszt fűvön húzza.
Harmatot, ha összeszedte, azzal mellét törölgesse.
Senkinek se köszöngessen, másra-jelre ne figyeljem.
Felöltözzék pirkadatkor, otthon legyen napkeltekor.

Július 7.

Rozsvágásra készülődés

Hamarosan rozs beérik, gondos gazda készülődik.
Sarlót-kaszát élesítik, csúrt 's asztagot rendezgetik.

Július 8.

Rozs-keresztelő

Pirkadatkor harmat-gyűjtés, ha rozskalász bajos-kevés.
Férfiak a mezőn jártak, vetés szélén zsákot húztak.
Harmatcseppet felitatták, edénykébe kifacsarták.
Felmutatták kelő Napnak, szép időért fohászokdaktak.
Mezőt ezzel "keresztelték", oszlopsarkát meghintették.

Rozs-áldozó

Gazdák, Napot üdvözölték. Fohászukkal megtisztelték.
Hoztak vizet, sót, kenyeret. Fokhagymát, és aludttejjet.
Hogy a termést megköszönjék, esőt-vihart elkerüljék.
Ételt, italt felmutatták, áldozatként fogyasztották.
Maradékot mindig hagytak, oszloptőben elkapartak.

Időjósító

Medárd hete, ha esős - aratás lesz vizenyős.
Ha Telihold várható - nyáridő lesz változó.

Július 9.

Jótanács

Uborkákat ekkor szedik - kovászolják, kiszilezik.
Itt ideje áfonyának – szedésnek és aszalásnak.

Július 10.

Időjelző

Halk morajlás – csendes eső.
Éles dörgés – záporosó.
Villámcsapás – kazlat gyűjthet.
Szivárvány-jel – már megnyugtató.

Július 11.

Időjelző

Fiastyúk, ha éjjel látszik, hat csillaga ködben játszik.
Ha hét vibrál éles fényben - változás lesz az időben.

Július 12.

Aratás

Rozs-aratást, ha elkezdték, kévét nyomban begyűjtötték.
Viharokig, hogy levágják, aratókat noszogatták.
Hullott magot felétettek. Tarlójára rátereltek.
Nem égették, beszántották. Ősz-vetéshez megforgatták.

Július 13.

Időjelző

Ha ég dörög és villámlik – visszajön még negyven napig.
Fényes-meleg időt tartja - néha vihart hozzá adja.

Július 14.

Szalmakötés

Ha nyár-meleg kissé enyhül, éjszakája gyengén lehül.
Rozs-szalmákat válogatnak, dísszé-bűvé megformálnak.
Ekként fonnak koszorúkat, kötnek kast és kalapokat.

Július 15.

Intelem

Zavaros nap, légy óvatos. Napos-forró, vagy viharos.
Ha tűz-meleg és aszályos - szélcsendjében délibábos.
Aratókat elbágyasztja, látomással elcsábítja.
Ha viharos, forgó szeles - villámokkal mennykő-tüzes.
Aratókat elázatja, kévét-boglyát szertehányja.

Július 16.

Időmutató

Nyár, e napon - őszt adhatja. Ahogy fordul – őszt mutatja.
Első kévét megtartották, szépen kötve körbehordták.

Július 17.

Időmutató

Meleg hajnal - szép őszt sejtet. De ki tudja – még mit rejthet.
Éles távol - esőt fedez. Mély kék ege – borút jelez.

Július 18.

Esti felüdülés

Délutáni zivatar - aratásból elzavar.
Sarlót-kaszát félretették. Fürdőházat befűtötték.
Gőzölödték, kiizzadtak, jó kenyér-sört iszogattak.

Július 19.

Időjelző

Tiszta idő – késő ősz. Nedves idő – kora ősz.
Aratáskor csendes eső - őszi vetést jól nevelő.

Július 20.

Leányvásár

Leányvásár-asszonyvásár, házasodni vágyóra vár.
Feleséget választhattak, esküvőt is megtarthattak.
Volt választék legényeknek, megözvegyült embereknek.
Lány - virágos hosszú hajjal. Özvegyasszony - koszorúval.
Kiöltözve szép ruhában, kelengyével dísz-ládjában.
Hozománnyal a szekéren, férj házába útra készen.
Lányt kísérte - anyja, apja. Özvegyasszonyt - családtagja.
Férjnek valók jöttek mentek, nekik valót kerestek.
Köszöntettek, ismerkedtek, érdeklődtek, tervezettek.
'Kik egymásnak megtetszettek, hozományban megegyeztek.
Eztán egymást eljegyezték, vagy esküvőt megkötötték.
Akkor aztán együtt mentek, férj házában hazamentek.

Erdei fürdőzés vége

Havasokban szólás járja: „E nap Illés jegét hányja”.
Patak vize ettől fagyos, fürdőzni már nem tanácsos.

Szent fánál áldozás

Kiválasztott fához mentek. Kereszt jelűt, azt kerestek.
Szent fájukat köszöntötték, áldozattal megtisztelték⁵⁰.
Kevés vízzel megöntözték, csipet sóval meghintették,
Néhány morzsát reá szórtak, szép szalagot rácsomóztak.
Kívánságuk elsuttozták, segítséget tőle várták.

Gonoszhárító

Gonosz erők mostan járnak. Okos gazdák hártanak.
Aratást ma megtiltották. Gulyát rétre nem hajtották.
Kukoricát, amit szedtek, vetőmagnak megőriztek.
Kutyát házba nem engedtek, macskát onnan kikergettek.
Eső vizet, ma gyűjtöttek. Este abban megfürödtek.
Haragosok összejöttek, vacsoránál kibékültek.

⁵⁰ Valószínűleg a régi pogány vihar-isten (Perun, Thor, Ukko) ünnepének maradványa.

Termésjelző

Hogyha az ég dübörög - mogyoróbél tőpörög.

Július 21.

Terménytárolás

Csűr és kamrát javígtatták, ártó férget⁵¹ kiirtották.
Kévé, terményt oda hordták. Magzsákokat ott tartották.

Július 22.

Erdőjárás

Asszony, leány erdőt járta. Vadgyümölcsöt szedte-hordta.
Mezőt e nap elkerülték. Sarlót, villát félretették.

Július 23.

Napi készülődés

Délelőttjén falut járták, terményeket vették-adták.
Cserélgettek, javígtatták, ügyeikben járogattak.
Délutánján mostak-főztek, rozs-ünnepre készülődtek.
Rozs-aratást befejezték, szekereket díszítették.

Július 24.

Rozs-ünnep

Rozs-aratás ünnepe – aratóbál kezdete.
Vágott kévét megszámolták – párok jussát mind kiadták.
Ették, ittak, táncot roptak pirkadatig mulatoztak.

Július 25.

Időjelzés

Hogyha hideg reggele – kemény lesz az év tele.
Hogyha derűs a napja – gyümölcs ízét az adja.
Hogyha forró, kavargós – délutánra viharos.

Július 26.

Napi munka

E nap malmot javígtatják, állígtatják, tisztígtatják.
Érett kölest learatják, kévéiket be is hordják.

Időjelző

Ha e napon eső esik - csöpöröghet egy-két hétig.

⁵¹ A rovarokon kívül ide értették a patkányokat és egereket is.

Ha sok felhő száll az égen – lesz bőven hó, egész télen.
Ha erősen süt a nap – télen aztán lesz nagy fagy.

Július 27.

Jótanács

Aki e nap kévét hordja – annak csúrfát villám gyújtja.
Szedjen inkább gyógyfüveket – vadon termő gyümölcsöket.

Július 28.

Bezárkózás

Eme napon bezárkóznak - házból dolgot ki nem adnak.
Nem vesznek, és nem cserélnek - kamatokat be nem szednek.
Rokonokat be nem csapnak - nem kérnek és nem is adnak.

Július 29.

Időjelző

Ha a reggel elég hűvös - esős ősz lesz, hideglelés.
Ha a reggel párás, langyos - ősz vége lesz, kissé fagyos.

Július 30.

Védekezés

Hogy ne rontsák meg a tejet – békítgetnek rossz lelkeket.
Keresztutat sóval hintik – útoszlopot tejjel jelzik.
Lábnymokat mind felseprik, bejáratot így rejtik.

Július 31.

Esti böjtkezdő

Napnyugtával böjt kezdődik, ami kitart kettő hétig.
Vacsorára kenyér vízzel, gyümölccsel - de nem szőlővel.

AUGUSZTUS

Augusztus 1.

Mézév vége

Méhek most már nem repkednek. Méhészek is begyűjtenek⁵².
Mézes lépet kimetszették, mézet lépből kipergették.
Elkeverték, kendőn szűrték, köcsögökbe betöltötték.
Viaszt vízzel jól kifőzték, majd gyertyának kiöntötték.
Asszony - mézest-mákos süttöt. Férfi - hozzá méhsört főzött.

⁵² Régi, általános méz-ünnep.

Augusztus 2.

Szénagyűjtés

Másodszéna beérése, kaszálásnak szép ideje.
Vágott szénát széjjel szórták, nap melegén szikkasztották.
Alkonyatkor összehúzták, hogy harmattól azt megóvják.
Napos reggel szerte szórták, nap hevével szárították.
Négy meleg nap ismételték, majd kazlakba összeszedték.

Augusztus 3.

Ház védeése

Kutyáikat jól tartották, tisztogatták, gyógyították.
Ebek helyén rendet raktak. Tört kerítést javítottak.
Ajtókat vasát olajozták, zárt 's lakatot reparálták.
Kapufába vágott balta, villámokat távol tartja.

Augusztus 4.

Termésjelző

Erdő adja édes málnát, áfonyát és bőven gombát.
Legelő kezd kiszáradni. Rét sem tud új szénát adni.

Augusztus 5.

Föld-köszöntő

Árpa-földet megtekintik, négy sarkában megigézik.
Földanyához fohászkodnak, áldomással hálát adnak.

Augusztus 6.

Almaszüret kezdete

Mától szabad almát szedni, most már meg is lehet enni⁵³.
Ami eddig fáról hullott, bornak-sörnek valót adott.
Asszonyok most bélest sütnek, palacsintát töltögetnek.

Augusztus 7.

Adakozás

Kapu elé lócát tettek, arra abroszt terítettek.
Rajta frissen szedett alma, körte, szilva és uborka.
Szegényeknek kóstolásra, koldusoknak adományra.

Időjelző

Gólyák, hogy ha készülődnek - biztos jele kora ősznek.

⁵³ Régi, keleti szláv hagyomány.

Augusztus 8.

Szél-áldozat

Reggel Éghez fohászkodtak⁵⁴, erejében bizakodtak.
Hogy szeleket eltérítse, viharokat csendesítse.
Áldozatként sőt hintettek, szélre bízva elvitettek.

Augusztus 9.

Jótanács

Mondják, ez a kígyók napja, tehén tejét apaszthatja.
Gulyát rétre ki ne hajtsák, hogy a tejet meg ne rontsák.
Erdőt-rétet szedjék-járják, gyógyfüveket hazahordják.

Augusztus 10.

Molnár-nap

Molnároknak ez a napja. Malompróbát köles kapja.
Első lisztet új rozs adja. Legvégére borsót hagyja.
Lisztnek vámját molnár kapja. Áldomást is gazda adja.

Augusztus 11.

Szellemjárás

Átkos éjjel, gonoszváró. Napnyugtával szellemjáró,
Rémségeknek jelenése, vétkeseknek bűnhődése.
Mondják, éjjel sírok nyílnak, ártatlanok bűnöst hívnak.
Suttogások, kiáltások, halk énekek és sírások.
Dübörögve vágató ló, látomásban szellem-fakó,
Egyik bűnöst elragadja, vagy elméjét megzavarja.

Augusztus 12.

Pásztorok ereszkedése

Havasoknak lejtőiben, hajnaltájban fagy várható
Magaslatok völgyeiben, rétek fűvén dér látható.
Hegyi pásztor ilyen tájban, fenyves rétet elhagyja.
Lombos erdő közelébe, birkanyáját lehajtja.

Augusztus 13.

Pince-felkészítő

Pincéiket takarítják, fal réseit kitapasztják.
Szellőztetik, szárogatják, friss mésszel is kimázolják.

⁵⁴ Valószínűleg a régi pogány szél-isten (Sztribog, Dogoda, Valpuris) ünnepének maradványa.

Augusztus 14.

Időjelző

Hogyha a Nap hevét adja – meleg őszt így mutatja.
És, ha szellő sem zavar – nem várható szélvihar.

Böjtzáró

Nyári böjtnék záró napja, napnyugtától bort is adja.
Vacsorára kenyér vízzel, gyümölcssel vagy jó szőlővel.

Augusztus 15.

Aratás-ünnep

Rozsaratás végső napján⁵⁵, végső kévét körbehordván,
Kezdődhet a mulatozás, böjt nélküli evés-ivás.
Fiúk, lányok napnyugtára, kivonulnak a határra.
Kivirágzott fiatal lányt, itt fogadják, beavatják.
Táncolnak és énekelnek, fogócskáznak, hemperegnek.
Idősebbek is vigadnak, rokont-komát egybehívnak.
Esznek-isznak, táncot járnak, „legénykednek-leánykodnak”.
Szénakazlat kipróbálják, csillagokat számolgatják.

Augusztus 16.

Munkamegosztás

Asszony - vásznat adja-veszi. Férfi - ekét rendbe teszi.

Új kenyér napja

Új kenyérnek ez a napja. Kenyeret ma új liszt adja.
Mogyorót is mától gyűjtik, almákat még mindig szedik.

Augusztus 17.

Kalákázás

Eme napon kalákáznak, özvegyekhez házhoz járnak.
Amit tudnak, segítenek. Hagyott házat rendbe tesznek.

Augusztus 18.

Ló-ünnep

Lovakat ma be nem fogták. De, még nem is lovagolták.
Langyos tóban megfürdették, kikefélétek, kifésülték.
Szalagokkal díszítették, szent mezőkön legeltették.
Istállóját kialmolták, friss szalmával fel is szórták.

⁵⁵ Nagyboldogasszony napja

Augusztus 19.

Időjelző

Ég, ha meleg szelet hozott - jól érleli az a zabot.
De ha ködöt 's hűsöket – behordták a kévéket.

Augusztus 20.

Répaszedés

Répahúzás, céklahúzás. Asszonyoknak pironkodás.
Nem ildomos hajolgatni, hátsó felet mutogatni.
Végezték is nagy titokban. Félhomályban, takarásban.
Férfinép ezt nem szégyellte, ilyen munkát segítette.

Időjóslás

Hogyha napja esős-nedves - őszeleje, eső-mentes.
De ha meleg, száraz, napos - hamarosan zivataros.

Augusztus 21.

Len-gyűjtés

Len-nyüvésnek kezdete, kévékötés ideje.
Hogy a magját ne veszéjtse, rögtön viszik a szérúre.

Ég-fohász

Reggel Éghez fohászokdtek⁵⁶, ismét benne bizakodtak.
Hogy szeleket eltérítse, záporokat csendesítse.

Augusztus 22.

Terményvédő

Lidérc ellen védekeznek, kévét 's gúlát védelmeznek.
Éjszakára kint maradtak. Terményt, szénát úgy vigyáztak.
Kampós bottal, szörkucsmában, kifordított nagysubában.
Mert éjszaka gonoszjárás, rossz-szándékú viháncolás.
Kazlat, kévét megbonthatták, mezőn-szérűn szétszórhatták.
Meglophatták, felgyújthatták, más földjére áthordhatták.
'Ki bajt csinált, azt megfogták. Botjaikkal megcsapkodták.
Meggzaggatták, vetköztették. Lármafához kikötözték.

Augusztus 23.

Jótanács

Zab beérett, aratható. Áfonya is aszalható.
Hegykörnyéken hidegedik, első fagy már közeledik.

⁵⁶ Valószínűleg a régi pogány vihar-villám isten (Donar, Perun, Ukko, Thor, Tengri) ünnepének maradványa.

Augusztus 24.

Intelem

Erdőt-mezőt, aki járja, forró helyen lidérc várja.
Virágillat elbódítja, vízcsillogás megzavarja.
Füves mocsár megfoghatja, száraz nádat rágyújthatja.
Sötétségben lidérc lángja, ijesztheti, becsaphatja.

Augusztus 25.

Jótanács

Gombát szedni ma érdemes. Mert ezután rágós-férges.

Augusztus 26.

Zab-avatás

Mulatásnak jó alkalma. Zab-aratás jeles napja.
Magaslaton most kezdődik, de völgyekben már végződik.
De, e napot mind tisztelik, első kévét mind őrzik.

Augusztus 27.

Berkenye-örzés

Berkenye is ekkor érik, madarak már szedegetik.
Ezen fákat jól megőrzik, első fagyig termést védik.

Augusztus 28.

Kéve-védés

Ami kévét eddig raktak, csűrbe-színbe behordhatnak.
Mert, viharok közelednek, kinti terményt elverhetnek.

Augusztus 29.

Nyárvég-kezdet

Vénasszonyok langyos nyara – év mostani időszaka.
Egy napos böjt ezt indítja – esős idő majd lezárja.
E napon, nem énekelnek – szegényeket vendégelnek.

Augusztus 30.

Árpa-aratás

Árpát eddig lábon hagyták, de mától már arathatták.
Néhány kalászt egybefogtak, len-szálakkal megcsomóztak.
Kamra falra ezt kitépték, kenyér-rontást így elűzték.

Augusztus 31.

Újtűz-gyújtás

Napnyugtakor tüzet olt'nak – napkeltekor tüzet gyújt'nak.

SZEPTEMBER

Szeptember 1.

Bezárkózás

Eme napon bezárkóztak, „ház dolgára” szorítkoztak.
Este pilács tüzet raktak, e fényénél elszunnyadtak.

Kemencejavítás

Három hétig kemencéztek, javítottak, építettek.
Kemencéket kihamuzták, füst-járatát kikormozták.
Kiseperték, kitörölték, repedését eltömködték.
Majd egy hétig szárították, ezek után begyújtották.

Szeptember 2.

Időjelző

Mondják, ez már nyárnak vége, haloványabb a Nap fénye.
Vénasszony-nyár néhány napra, a meleget visszahozza.

Óvatosság

Állatokat jól vigyázták, a gonosztól védték-óvták.
Délideig marhát, birkát, legelésre nem hajtották.
Bajosokat gyógyították, mocskosakat tisztogatták.
Helyeiket kitrágyázták, átfüstölték, bealmozták.

Szeptember 3.

Asszony munka

Fehércseléd otthon marad – asszony munka elég akad.
Házat-kamrát takarítják, piszkot-lomot mind kihordják.

Szeptember 4.

Rítus

Férfiak a marhák szügyit, vasvillával megbökdösik.
Csak gyengéden, 's mondják közben. „Ennél nagyobb baj ne érjen”

Szeptember 5.

Rontás-megelőzés

Hideglelés térhet be, sovány asszony képébe'.
E nap könnyen felismered. Jól teszed, ha elkergeted.

Szeptember 6.

Családi titoktartás

Vacsoránál egybegyűlnek, bajt és veszélyt kibeszélnek.
Megvitatják, ki-mit tegyen. Ha kérdeznék, mit feleljen.
Család titkát így őrizték, Másnak nehogy elfecseggék.

Szeptember 7.

Hagymakoszorú

Hagymát most már felszedhették, koszorúkká megkötötték.
A szobákba felaggatták, ahol gyorsan száríthatták.

Szeptember 8.

Marhák lehajtása

Hegylegelő most már deres, marhának sem elég füves.
Ártó erőt, hogy becsapják, állatokat egybehajtják.
Lányok mindet szalagozták, szarvaikat koszorúzták.
Falujukba lehajtották, gazdák között szétosztották.
Pásztorokat vendégelték, itatgatták-etetgették.

Szeptember 9.

Nagycsaládi vacsora

Nagycsaládok egybegyűlnek, vacsorában közösködnek.
Családfő a pajtát nyitja! Kenyér, só, víz – ezt ő adja.
Új házas - hoz kiszit-csorbát, Régi házas – bélest, buktát.
Itóka - a vének dolga. Kompót, virics, ser, pálinka.
Napnyugtával vacsoráztak, nyugvó napot búcsúztattak.
Terményeket megköszönték, áldomással megtisztelték.

Szeptember 10.

Berkenye-szüret

Berkenyefát már nem őrzik, hamarjában le is szedik.
Tetejében mindig hagynak, élelmet a madaraknak.

Szeptember 11.

Vénasszony-nyár vége

Vénasszonyok nyara vége, nem várnak már jó időre.
Őszi vetést megtekintik, határkarót erősítik.

Szeptember 12.

Kígyók vonulása

Mondják, kígyók elvonulnak, új tavaszig földbe bújnak.

Szeptember 13.

Föld tisztelete

Eme nap a Földnek napja. Tiszteletet ma ő kapja.
Amit földben megtermeltek, e napon csak abból ettek.
Répát, zellert, pityókát; céklát, retket, csicsókát.

Szeptember 14.

Tapasztalat

Madarak már költözködnek – fák színesbe öltözködnek.

Szeptember 15.

Répa-savanyítás

Tarlórépát szeletelik, savanyítva „télre teszik”.

Szeptember 16.

Időjóslás

Libát, kacsát mától vágta. Hájból-zsíról jósolhattak.
Sok zsír - hideg telet mutat. Kevés pedig latyakosat.

Szeptember 17.

Rokonköszöntő

Kóistolónak fehérnépek, bélest-rétest sütögetnek.
Rokont, komát körbejárnak, idősebbet látogatnak.

Szeptember 18.

Időjelző

Darvak most már elrepülnek, esőt-ködöt így jeleznek.

Szeptember 19.

Méhek pihentetése

Méhkasokat takarítják, fagytól védett helyre rakják.
Annyi mézet benne hagytak, hogy tavaszig kitarítottak.

Szeptember 20.

Időjelző

Jeges szelek - hidegrázás. Ködös idők - késő fagyás.
Kedvező ős - kései hó. De ha esős - sárba-húzó.

Malmok leállítása

Szélmalmodokat leállítják, vitorlát mind leoldják.
Lapátjait jól kikötik. Ablakait is betömik.

Szeptember 21.

Mesterek napja

Iparosok, kézművesek, összefogva ünnepelnek.
Ács, bognár és kocsigyártó, kovácsokkal jól mulató.

Csirke-áldozat

Csirkrét, kakast mától vágják. Elsőt mindig feláldozták.
Egyben főzték, együtt ették. Csontját-tollát elégették.

Nyár-égetés

Férfibábot készítettek, rongy-ruhába öltöztettek.
Faluvégre állították, napnyugtával meggyújtották.
Másnap hamvát mind elásták. Nyarat emígy búcsúztatták⁵⁷.

Szeptember 22.

Időjelző

Ha gyümölcsfa virágozik – hideg tél még várakozik.

Szeptember 23.

Kemencejavítás befejezése

Kemencéket helyrehozták, másnap reggel beavatják.

Szeptember 24.

Kemence-avató

Kemencéket beavatják. Enyhe tűzzel szárogatják.
Szalma 's gallyak gyenge lángja, melegével jót átjárja.

Cséplés

Száraz kévét most cséplték, tiszta magot zsákba mérték.
Pelyvát-toklászt elégették, vagy vályogba bekeverték.

⁵⁷ Valószínűleg a régi pogány Égi-tűz (Szvarog, Baldr) ünnepének maradványa.

Szeptember 25.

Káposzta-savanyítás

Káposztákat legyalulták, szeleteit jól megsózták.
Hozzá adtak kevés almát, némi fűszert, néha tormát.
Nagy dézsában megtaposták, deszkán kövel lenyomatták.
Így érlelik, savanyítják, egész télen ezt fogyasztják.

Szeptember 26.

Jelzések kitűzése

Földes gazdák összejöttek, faluvégre mind kimentek.
Határkövet megszemlélték, szán-utakat kijelölték.
Vítás ügyet eldöntöttek, birtokkarót akképp vertek.

Szeptember 27.

Utak javítása

Utat, árkot javíthatják, pocsolókat lecsapolják.
Kátyút-lyukat feltöltenek, süppedősbe rózsét tesznek.
Útkeresztet kijelölnek, oszlopukra szalmát kötnek.

Szeptember 28.

Méhek pihentetése

Méhkasokat „télre tették”, márciusig pihentették.

Szeptember 29.

Időjelző

Hogyha a nap tiszta-fényes, csillagoknak fénye éles,
Száraz hideg várható, bár a Nap még látható.

Időjósló

Hogyha hó is leesett - sietteti a telet.
De ha eső csepereg - hártébb van még a hideg.

Szeptember 30.

Szalmacsere

Megújítják az ágyakat, kicserélték a szalmákat.
Párnát, dunyhát ürítették, szalmazsákot kiöntötték.
Huzatokat kiporolták, alaposan ki is mosták.
Míg azokat szárogatták, tiszta szalmát is behordták.
Párnát, dunyhát újra tömtek, szalmazsákot betöltötték.
Régi szalmát elégették, kemencében elfűtötték.
Napnyugtakor lefürödnek, tiszta ágyba befeküdnek.

OKTÓBER

Október 1.

Ház lelkének megtisztelése

Háznak lelkét megtisztelték. Segítségre megkérlelték.
Télen házat oltalmazza. Tüztől, bajtól azt megóvja.
Kemencéjét befűtötték, palacsintát ott sütötték.
Kisült elsőt négybe vágták, ház sarkában azt elásták.
Többit ették estebédre, ház lelkének épségére.
Napnyugtával jósolgattak, lányok együtt búbájoltak.
Mert, a falut kérők járták, férjhez menést lányok várták.

Időjelző

Hideg idő kezdő szaka - eső és szél, vagy zúzmara.
De ha hideg elmaradna - héten belül pótolhatja.

Október 2.

Fonójárás

Lányok mától összejártak, fosztót-fonót este jártak.
Fontak, szöttek, hímezgettek. Legényekkel incselkedtek.
Kelengyét készítettek. Udvarlókkal szemezgettek.

Október 3.

Boszorkányos nap

Boszorkányos eme nap. Óvatlanja lázat kap.
Tisztátalan erők járnak, életerőt elszívhatják.

Október 4.

Rőzsészedés

Erdő ura mérgeskedik, mert levele mind lehullik.
Ágat mozgat, gallyat tördel, ösvényt elrejt sűrű köddel.
Nem árt ekkor engesztelni, illendően cselekedni.
Szedett rőzsét megköszönni, mihamarabb hazajönni.

Október 5.

Fonóban

Lányok, amit eddig fontak, mindet egybe összehordtak.
Mégfestették, válogatták, színük szerint sorba rakták.
Asszonyok már abból szöttek. Vásznat, gyolcsot készítettek.

Október 6.

Fonóház

Közös hombárt elfoglalták, fonó dolgát ide hordták.
Tilókat és töröszéket, Rökkákat és szövőszéket.
Kádat, vizet, színezéket. Gyapjút, rostot, kész kelméket.
Váltás legény őrizgette. „Be’, csak fonóst engedhette”.

Október 7.

Vadak elszoktatása

Messzi helyre kivonultak, gabonát ott szerte-szórtak.
Hogy vadakat elszoktassák, falujuktól távol tartsák.

Október 8.

Téli ruhák

Fürdőházba befűtenek, jó sok vizet melegítnek.
Bőrt és prémet tisztogatnak. Szőrt és sertét mosogatnak.
Subát, bundát javíthatnak. Kucsmát, mellényt varrogatnak.
Nemezcsizmát formálgatnak, takarókat mángorolnak.
Így készülnek fel a télre, leghidegebb idejére.

Október 9.

Tűzifa-hordás

Összegyűlnek a legények, az erdőbe fáért mennek.
Kidőlt fákat széjjel vágják, nagy ágakat hasogatják.
Jó rőzséket egybehordják, szekerekkel hazahordják.
Igazsággal ezt elosztják, részesedést el is hordják.

Október 10.

Időjelző

Ha hold szarva éjszakra áll - közelben már hóvihar jár.

Időjósító

Ha már lehullt sok levél - esős, fagyos lesz a tél.

Október 11.

Időjelző

Egyre több az eső, pára. Utat - szekér lassan járja.

Október 12.

Úszómalmok leállításása

Úszómalmot leállítják, malomkövet elszállítják.

Vízkerékét kiemelik, hajótestet jól kikötik.
Ablakait beszögelik, minden részét kóccal tömik.

Időjelző

Borús idő – ködöt okoz. Csillagos ég – hideget hoz.

Október 13.

Rokonság fürdőzése

Legény - hordja tűzifákat. Leány - áztat nyírfaágat.
Férfiember - fürdőt fűti. Asszony nép - a vizet gyűjti.
Gazda - adta az étkeket. Komák - hoztak jó söröket.
Közös fürdőt jók felfűtik. Családostul kiélvezik.
Betegeket otthon hagyták, öregekkel gondoztatták.

Október 14.

Időjelző

Hogyha napos, kellemetes - langyos-fényes és nem szeles.
De ha borús - szorongató. Ónos eső - szél-sár hozó.
E nap éppen lennek-való. Átázató, szárítottó.
Kendernek is megfelelő, fehérnépnek időtöltő.

Október 15.

Időjelző

Ha bogarak már eltűntek, előjele nagy hidegnek.

Október 16.

Kúrálás

Gyógyulásnak ez a napja, betegeknek vigadalma.
Közös fürdőt felfűtötték. Kúrálókat bekérették.
Kezeltettek keléseket, hályogokat és sebeket.
Szemek baját kúráltatták, haját-körmöt levágatták.
Testet-lelket tisztítottak, rontást-verést hárítottak.
Gyógy-pálinkát itatgattak, füstöltek és izzasztottak.

Október 17.

Otthonmaradás

Ekkortól már nem utaztak, falut hóig el nem hagytak.
Mert, a szekér - már elakadt. Szán pedig még - sárba ragadt.

Október 18.

Beszállásolás

'Ki lovon jött – befogadták. Éjszakára szállásolták.
Istállóban jól ellátták, másnap útra bocsájtották.

Október 19.

Szellemjárás

Napnyugtától jól vigyáztak, mert „szellemek” tréfálkoznak.
Gazdák mindig résen voltak, lovaikkal bezárkóztak.
Nehogy lovat elkössenek, mént kancára engedjenek.
Ha „szellemet” elfoghatták, ház népével helybenhagyták.
Friss trágyával összekenték, falujukból kikergették.

Október 20.

Napi munka

Istállókat takarítják, állatokat tisztogatják.

Október 21.

Időjelző

Hóesésnek ez a napja – ha elkésik, bepótolja.

Október 22.

Lakodalmas nap

Esküvőknek jeles napja – lakodalmat szorgalmazza.
Aki ekkor házasodik – gazdasága gyarapodik.

Temetőjárás (okt. 22-27. között)

Rokon sírhoz kivonultak, gyertyát nékik meggyújtottak.
Tisztogatták, rendezgették, kalászokkal díszítették.
Ételt-italt illón hagytak, áldomással elbúcsúztak.

Október 23.

Szűgyártók napja

Szűgyártóknak jeles napja, nyergesekkel együtt adja.
Lószerszámot most javítják, gyeplőt-szárat most pótolják.
Gabona - a munka ára. Áldomás - a ráadása.

Október 24.

Táncmulatság

Lányok - hombárt takarítják. Fiúk – tűzfát, gyújtóst hordják.
Este - tánra készülődnek, Ami útban – félretesznek.
Csak egy pilács – gerendára. Kell a sötét - a sarkába.
Középen – egy gödör, tűzzel. Táncolókat – jól feltüzel.

Október 25.

Jótanács

Hogyha hó vagy eső esik – Ég, holtakra emlékezik.
Este mécesest kell gyújtani – 's egy kupicát lehajtani.

Október 26.

Lakodalmi időszak vége

Lakodalmak végső napja. 'Ki nem kelt el - már bánhatja.
Novemberig várakozhat, farsangvégig próbálkozhat.

Időjósító

Ha fennmaradt sok levél – gyenge, lucskos lesz a tél.
Ha az ágak kopaszok – közelednek nagy fagyok.

Október 27.

Elöljárók választása

Asszonynépek összegyűlve, választanak tisztességbe:
Szószólóknak, siratóknak, asszonyfarsang hangadóknak.
Választottak fogadkoztak, tisztességet kockáztattak.

Emberek is összegyűlve, választanak tisztségekbe:
Bíróknak és kisbíróknak, vigyázóknak, kiáltóknak.
Választottak esküt mondtak, becsületet rááldoztak.

Október 28.

Len-feldolgozás

Lent és kendert feldolgozták. Áztatottat megtilolták.
Fontak, mostak és festettek, fonalakat színezgettek.

Október 29.

Bőrös munkák

Jó bőrt mostan készítették, lenyírt gyapjút nemezelték.
Fürdőházban, mosták, tépték - taposták és meggörgették.

Október 30.

Felkészülés

Fegyvereket tisztítottak, vadcsapdákat javítottak.
Kést és baltát megéleztek. Csáklyát, villát kihegyeztek.
Horgot-hálót készítettek. Nagy fogásra így készültek.

Október 31.

Szellemjárás

Reggel házat takarítják, kifüstölik, tisztogatják.
Estebédre készülődnek, húslevesből sokat főznek.
Napnyugtával lefürödnek, asztalhoz már tisztán ülnek.
Éjfél tájig mesélgetnek, tréfálkoznak, rémisztgetnek.
Jósolgatnak, rontást üznek, szerelmeket kötögetnek.
Éjfél tájban fohászkodás. Kakas-szóig szellemjárás
Igaz lélek ne rettegjen! Aki bűnös, az reszkessen!⁵⁸

NOVEMBER

November 1.

Kovácsok napja

Kovácsokat köszöntötték, ajándékkal megtisztelték.
Gabonával és gyümölcssel, pálinkával, kenyérsörrel.

Gyerekek tanítása

Eme naptól betűvetés, gyermekfőnek elmésítés.
Betűtudás és olvasás, számolás és szépen írás.
Öregektől tanulgattak. Amit leltek, elolvastak.
Ez volt a rend februárig. Tavasz munkák kezdetéig.

November 2.

Zajos munkák

Ezen idő igen zajos, egész utca nappal hangos.
Lent és kendert mostan törik, gabonát meg kézzel őrlik.

November 3.

Lánykák tanítása

Süldő leányt okítgatják, vásznat szőni tanítgatják.
Komaasszony megmutatja, szövőszéken próbáltatja.
Mire felnő, megtanulja. Kelengyéjét szövi, varrja.

November 4.

Bezárkózás

Tüzet és fát, ki nem adnak. Nem is kérnek, nem is kapnak.
Őrzik házuk tüzet-fényét, nem bosszantva ház szellemét.

⁵⁸ Az év sötét időszakának kezdete, régi kelta évváltó nap. A három évszakos év-beosztásnál a tél kezdete.

November 5.

Jótanács

Hogyha leány fohászkodik, vőlegényért epekedik,
Ég farsangig megsegíti – hogyha magát jól viseli.

November 6.

Időjelző

Mára fagy is megjelenhet, patak-folyás jegesedhet.
Hóvihar is várható, metsző széllel átható.

Vízimalom leállítása

Vízimalmot leállítják, malomkövet is elrakják.
Malomárkot elrekesztik, patakvizet eleresztik.
Vízkeréket kirögzítik. Tavaszig csak terményt őrzik.

November 7.

Időjelző

Hogyha folyó kissé árad - nem tudni, Tél mikor támad.

November 8.

Számadás

Házigazdát üdvözölték, udvargazdát köszöntötték.
Számadókat kikérdezték, állatokat számba vették.

November 9.

Időjelzés

Utak sarát fagy megfogta, csizmás lábat megtartotta.

November 10.

Erdőjárás

Erdőt-mezőt bejárhattak. Fát gyűjthettek, vadászhattak.

November 11.

Időjelző

Téli szelek megérkeznek, vizes hordók jegesednek.
Erek fagynak és patakok, üvöltöznek a farkasok.

November 12.

Gyertyagyújtás

Nap esteje elhunytaké. Ősöké és halottaké.
Ablakokba gyertyát raktak, napnyugtával azt gyújtottak.

November 13.*Időjelző*

Hófúvások, hóviharak – utat rejtő hótorlaszok

November 14.*Lakodalmas nap*

Esküvőknek jeles napja, lakodalmat szorgalmazza.
Sok gyermekkel gyarapodik, aki ekkor házasodik.

November 15.*Időjelző*

Jeges idő sarat fogja – láp tetejét kérge vonja.

November 16.*Időjelző*

Eme napon gyakran olvad – de hó azért bőven marad.

November 17.*Időjelző*

Északi szél várható – metsző hideg, átható.

November 18.*Időjelző*

Hogyha reggel olvadós – tél kezdete latyakos.
Hogyha dele már fagyos – tél közepe csikorgós.
Hogyha este szélfújós – tél utója viharos.

November 19.*Aggódó*

Hóvihara földet repeszt, gonosz erőt onnan ereszt.

November 20.*Gonoszjárás*

Látók, tudók akképp tartják: átkos erők földet járnak.
Tisztátalan, gonosz lelkek, rontó lények, rossz szellemek.

November 21.

Tél közeledése

Tél ideje közeledik. Tél és Halál megérkezik.
Népek mondják Moránának⁵⁹, az elmúlás asszonyának.
Fagy-banyának is csúfolják - titkon mondva, meg ne bánják.

November 22.

Utak kijelölése

Hó belepte az utakat – oszlop jelzi a nyomukat.
Szalmát kötnek oszlopára – hogy látszódjék jó távolra.
Kezdődhet a szánkón járás, hótalpakon a vadászás.

November 23.

Gyógyítók napja

Boszorkányok erőtlenek, rontó erők ma nem tesznek.
Látó, tudó megpihenhet. Bajos, javas felüdülhet.
Gyógyítók, mind összejönnek. Közös fürdőt befűtenek.
Napnyugtával bezárkóznak. Napkeltéig ott maradnak.

November 24.

Bűbáj

Lányok éjjel bűbájkodnak, vőlegényről álmodoznak.
'Kit kinéztek igézgetik - lelkét kötik, bűvölgetik.

November 25.

Házimunkák

Férfi - csépli a gabonát. Asszony - hajtja kézi malmát.
Süldő leány - rokkát zörget. Nagyleány - már szövőszéket.

November 26.

Utak bejárása

Lovas szánnal kivonulnak, lovat és szánt megjáratnak.
Jelölt utat mind bejárják, lármafákat kipróbálják.
Jel-tüzek is helyet kapnak, rőzsét-szalmát oda raknak.

November 27.

Családi vacsora

Estebédhez együtt ülnek. Egy nagy tálból együtt esznek.

⁵⁹ Morána = kábulat, halál és elmúlás asszonyi jelképe. Eredetileg halál-istennő lehetett (Marena, Mora, Mara, Morta, Marzanna, Marmora, Mamor, Mania).

Esznek kását, gyümölcs ízzel, isznak hozzá teát, mézzel.
Beszélgetnek, mesélgetnek, időnként a tűzre tesznek.
Udvarra is együtt mennek, csillagokat szemlélgetnek.
Egy szobába mind bemennek, egy tűz mellett lepihennek,

November 28.

Jótanács

Hogyha szajkó háznál repdes, ablakra száll 's hangja cserfes,
Fontos dolog, 'mit mutatna - induljunk hát el, utána.

November 29.

Időjelző

Piros hajnal – szeles reggel. Ha havas is – sok hó széllel.

November 30.

Legényavatás

Friss legénykét⁶⁰ „legény-apja” avatásra kíséri.
Többi legény mustrálgatja, próba alá beveti.
Ha nem állta, 'ki nem bírta, farsangvégig elküldik.
De ha próbát jól kiállta, legénysorba felveszik.
Hálójaként többi legényt áldomásra meghívhat.
Legény eztán koledálhat, kukerizhet, kocsmázhat.
Már magától udvarolhat, fonóba is bejárhat.
Illendően, bemutatva lányos házhoz eljárhat.

Esti multság

Lányok - hombárt takarítják. Fiúk – tűzfát, gyújtóst hordják.
Este – telet köszöntenek. Nem táncolnak – beszélgetnek.
Csak egy pilács – gerendára. Kell a sötét - a sarkába.
Középen – egy meleg tűzhely. Körülötte - pihenőhely
Mesélgetnek, tréfálkoznak, jósolnak és kötnek-oldnak.

DECEMBER

December 1.

Gyermek-okítás

Gyermekeket tanítgatják, ábécét már olvasgatják.
Most kezdenek betűt vetni, ujjaikkal kirajzolni.
Idősebbnek számolgatás, rovásokkal számadás.
Fohászoknak tanulása, kalendárból olvasás.

⁶⁰ Általában a 17-ik életévét már betöltött legény.

December 2.

Elhunytakról emlékezés

Ablakokba gyertyát raktak, elhunytaknak azt gyújtottak.
Rég-dolgokról mesélgettek, vidámakat emlegettek.

December 3.

Asszonyfürdő

Asszonyok ma egybegyültek, közös fürdőt befűtöttek.
Napnyugtával oda mentek, hajnalig tán, ki se jöttek.
Ettek, ittak, énekeltek, pletykálgodtak, kibeszéltek.
Gyógyítókat hívták-kérték, őket meg is vendégelték.
De lányt oda nem engedtek, 'kit nem hívtak, elkergettek.

Intelem

Fiatalt, ma így intették: „akkor szóljon, ha kérdezték”.

December 4.

Dologtíltó

Dologtíltó fehérnépnek. Nehéz munka nem áll kéznek.
Máma, tilos szövés-fonás, kenyérsütés vagy nagymosás.
Hajat-kócot fésülhettek, böjtös levest megfőzhetnek.

December 5.

Krampusz-járás

Beavatott új-legények, krampusz⁶¹oknak beöltöznek.
Arcuk-kezüik bekormozzák. Bundájukat kifordítják.
Kecskeszarvas álcát öltnek, vasláncokat megcsörgetnek.
Végigjárják az utcákat, megdöngetik a kapukat.

Bezárkózás

Ma nem mentek el otthonról, nem léptek ki az udvarból.
Utak havát el nem hányták, az a szélre reá bízták.
Mert, ha nyomot hagytak volna, gonosznak az jelet adna.

December 6.

Tél megérkezése

Tél ideje érkezett: jég és hideg megérkezett.
Népek mondják Tátá Mráznak⁶², hideg télnek fagy-urának.
Egy hónapig idő ura, Morenyica⁶³ legfőbb társa.

⁶¹ Krampusz = szőrös-patás, kecskeszarvas ember-kecske keverék-szerű lény, ördögszerű ábrázattal.

⁶² Tátá Márz = fagy-apó (télapó, jégapó), a tél ura.

⁶³ Morenyica = fiatal Morána, aki tavaszra vénül meg. Ekkor még szép-szőke tél-tündér.

December 7.

Dologidő

Karacsunig⁶⁴ nem pihennek, Lányok fonnak, szövögetnek.
Legények sem lustálkodnak. Fát vagdosnak, kialmolnak.
Asszonyok is főznek-mosnak, embereik istállóznak.
Öregek meg oktatgatnak, gyermekeket tanítgatnak.

December 8.

Lányok tanítása

Fehérnépek találkoznak, eladó lányt okítanak.
Hímes mintát rajzolgatnak, szívhez szólót találgatnak.
Kelengyére felhímeznek, legényeket így búvölnek.

December 9.

Farkas-vadászat

Ha közelben farkast látnak, lovas szánnal kivonulnak.
Fegyverekkel lövöldöznek, ragadozót elüldöznek.

December 10.

Gyermekvédő

Kisgyermek, ha siránkozik, és álmában rugdalózik,
Gonosz erő őt zavarja. Szerető kéz, azt elhajtja.

December 11.

Házvédelem

Ház anyjához szívvel szólnak. Házi tűzhöz fohászkodnak,
Hogy megvédje háznak népét, télre gyűjtött eleségét.

December 12.

Napjárás

Nap járása megváltozik. Később kel, később nyugszik.

Időjelző

Ha enyhe volt – kemény lesz. Ha hideg volt – enyhébb lesz.

Gonosz-járás

Sötét estét lucfír járja. Házias éltet megronthatja.
Egyik arcát, ha felölti – másikat így megtéveszti.
Tisztességet megóvhatták - tőklámpást, ha égni hagyták.

⁶⁴ Téli napfordulóig.

December 13.

Boszorkányos nap

Boszorkányok jeles napja⁶⁵. 'Ki nem tartja, megbánhatja.
Káromkodót legyengítik, imádkozót megviselik.
Napnyugtával kaput zárják. Napkeltéig ki ne nyissák.

December 14

Lidércjárás

Házak közit lidérc⁶⁶ járja. 'Ki nem vigyáz, bíz' megjárja.
Napnyugtával kísértének, férfinépet ijesztenek.
Rémségekkel együtt járnak. Hitetlennel, mind elbánnak.

December 15.

Jónatács

Kelő napnak vörös ege – erős fagynak intő jele.
Kapu elé önts parazsat – hagy úzze el a gonosztat.

Borinca okítás

Friss legények próbálgatják, borica-tánc⁶⁷ léptét járják.
Köszöntőket megtanulják, kuka-legényt kiválasztják.
Legény-vatái⁶⁸ nem táncolja, csak a lépést betanítja.
Öltözetet kifundálja, szereléseket válogatja.
Kalapokra szalagokat, harisnyákra harangokat,
Csizmáikra sarkantyúkat, csákányokra kendőt rakat.

December 16.

Időjelző

Hogyha a fák jegesednek, Karacsunkor cseperegnek
Hogyha se hó, csak eső, Karacsunra hideg jó.

December 17.

Bűbájosság

Van 'ki éjjel eget vizslat, vibrálódó csillagokat.
Elméjét, ha jól használja, jövőjét is megálmodja.

December 18.

Oszlopállítás

Legénybandák túrnak-ásnak, jeges földbe lyukat vájnak.

⁶⁵ Luca-nap.

⁶⁶ Szépasszony-szerű csábító-pusztító természetfeletti lény, néhol inkább rusnya boszorkány.

⁶⁷ Csángó férfitánc, egyes, kettes hármas gyors-csoportos motívumokkal.

⁶⁸ Legénybanda vezére, legénycéh vezetője.

Nagy oszlopot abba tűznek, rá agancsot felkötöznek⁶⁹.
Majd, kocsmába elvonulnak, húst-kenyeret vacsoráznak.
Égnek urát dicsőítik, áldomással megköszöntik.

December 19.

Földanya köszöntése

Földanyát most köszöntötték⁷⁰. Egy fa gallyát vízbe tették.
Koszorúkat kiaggatták, gyertyát gyújtva be is hívták.
Imádsággal dicsértették, áldomással köszöntötték.

December 20.

Házzellem köszöntése

Ház szellemét megtiszteljük, éjszakára vendégljük.
Asztalon egy terítéssel, vízzel, sóval szelt kenyérrel.
Mécsoltáskor ottan hagyjuk, egy kendővel letakarjuk.
Így, ha éjjel megéhezne - ehets is, ha van rá kedve.

December 21.

Karacsuny-forduló

Karacsuny, karacsuny⁷¹! Óév⁷² napja már kihuny.
Kapot, ajtót bezárjad, zsalugáttert behajtsad!
Mécseset tegyed sarokba, böjtös ételt asztalra!
Eget, Földet köszöntséd, áldozással megtiszteld!
Adjál hálát mindenért, fohászkodjál új fényért!
Karacsuny, karacsuny! Óév napja már kihuny!

December 22.

Koleda-forduló

Koleda, koleda! Újesztendő⁷³, új napja!
Pénzes ládát nyissanak, abból bankót adjanak!
Kevés fillér elkelne, nem megyünk el nélküle.
Adjon hozzá szalonnát, kínálgassa jó borát!
Tegye mindezt szívesen, adományként, kegyesen!
Koleda, koleda! Újesztendő, évada!

Időjósító

Ha az idő havas-hideg – jövő nyár lesz száraz-meleg.

⁶⁹ A régi, pogány hagyományok szerint ekkortájt tartották a szarvasos állatok védő-szellemeinek napját.

⁷⁰ Régen, ekkoriban tartották az év utolsó föld-hálaadó ünnepeket.

⁷¹ Régen, sok helyen a Karacsunt december 24-én ünnepelték, mert akkor leghosszabb az árnyék. Vagyis akkor, amikor a legalacsonyabb a nap-járás. Ezután a Nap már emelkedik (újjászületik).

⁷² A XVII. századig Karacsun napja volt az év utolsó napja (a pogány óév vége)

⁷³ A XVII. századig Koledától (Karácsony napjától) számították az újévet (pogány újév kezdete)

December 23.

Beköszönő

Ha nem adnak kenyeret - hizlaljon az egeret.
Ha nem adnak bélesből – fogyjon ki az édesből.
Ha nem adnak fánkokat - róka vigye tyúkjukat.
Ha nem adnak pálinkát - farkas vigye bárányát.

December 24. (ritkábban a téli napforduló estéje)

Napi készülődő

Ólat, aklot kiganézzad! Trágyát, almot egybehordjad!
Házat, kamrát kiséperjed! Piszkot-lomot egybegyűjtsed!
Udvarvégben felhalmozzad! Napnyugtával lángra gyűjtsad!
Fénye Napot erősítse, füstje-búze gonoszt űzze!

Esti készülődő

Asztalodra böjtöst adjál, annak alá szénát szórjál!
Hónap száma tizenkettő, étel legyen tíz meg kettő!
Céklaleves sok répával, kishi-gomba káposztával.
Gomba-perkelt jó kásával, savanyított uborkával.
Hozzá kenyér vízzel-sóval, vizes kása lekvárokkal.
Béles töltve jó almával, rétes töltve káposztával.
Palacsinta mézzel kenve, laska-tészta mákkal hintve.
Aszalt gyümölcs körítve, kenyérsörrel öblítve.

Karacsuny búcsúztató (téli napforduló vagy szenteste)

Karacsuny, karacsuny! Óév napja már kihuny.
Kapot, ajtót bezárjad, zsalugátert behajtsad!
Mécsest tegyed sarokba, böjtös ételt asztalra!
Eget, Földet köszöntséd, áldozással megtiszteld!
Adjál hálát mindenért, fohászkodjál új fényért!
Karacsuny, karacsuny! Óév napja már kihuny!

December 25. (ritkábban a téli napfordulót követő nap)

Koledálás

Koleda, koleda! Újesztendő, új napja!
Pénzes ládát nyissanak, abból bankót adjanak!
Kevés fillér elkelne, nem megyünk mi, nélküle.
Adjon hozzá szalonnát, kínálgassa jó borát!
Tegye mindezt szívesen! Adományként, kegyesen!
Koleda, koleda! Újesztendő, évada!

Átkozódó

Ha nem adnak kenyeret - hizlaljon az egeret.
Ha nem adnak bélesből – fogyjon ki az édesből.
Ha nem adnak fánkokat - róka vigye tyúkjukat.
Ha nem adnak pálinkát - farkas vigye bárányát.

December 26.

Vénasszony köszöntő

Öregasszony, ha vénlány, menjen hozzá a kovács.
Vigyen neki töltött bélest! Hozzá jó bort, édes-mézest.
Özvegyasszony, ha nem lány, hálózza be a takács.
Vigyen neki tökök rétest! Jó pálinkát, ízes-mézest!
Anyós kapja a kását - vigye neki lánya.
Addig is a hú veje - nem sír őutána.

Borica-tánc

Boricások menetelnek, legény-vatáf – 'kit követnek.
Módos gazdák udvarához, karácsonyi koledához.
Boricát ott eltáncolták, jutalmakat elfogadják.
Kuka közben csetlik-botlik, mókázik és bolondozik.
Amit kapnak, összeszedik - nyárshorgozók azt cipelik.

December 26-tól január 5-ig (Kukeri)

Kukeri-járás

Kukeri, kukeri! Házigazda gyere ki!
Fiút-leányt küldjed ki! Házad-néped engedd ki!
Fiad várja - csúf menyasszony, rontó-banya anyóssal.
Lányod kéri - rút vőlegény, részeg-bolond apóssal.
Feleséged - papot kaphat, bűnbocsájtó gyertyával.
Anyósod meg - tevehajcsárt, átnevelő ostorral.
Apósodnak - cigány-asszony mondja el a jövőjét,
Rossz fivérnek - török-asszony szívja ki az életét.
Vén nővérnek - szegény csikós, kendőt köthet hajára.
Lepcses húgnak - kondás botja, tehet jó zárt szájára.
Lusta bérest - kolomposok, hajtsák el a számmal.
Lopós szolgát - nyomorékok, kössék szoros pányvával.
Kukeri ezt - néked, gazda - olcsó áron számítja
Szép leányokat – gabonáért – Kukeri ezt kínálja!
Kukeri, kukeri! Házigazda gyere ki!
Amit akarsz, mondd meg! Amit kapsz, azt fizess meg!

Kukeri beszólás

Kukeri, Kukeri! Itt az idő, gyere ki!
Utcát játjuk, kaput látjuk. Ház gazdáját most is várjuk.
Ha nem kellünk hozzájuk... ragya verje orcájuk!

December 27.

Megszólító

Pásztorok, juhászok – gulyások és kanászok!
Gazdák bacsót⁷⁴ felfogadták, számadónak megbízatták.

⁷⁴ Bacsó, bács = számadó juhász, a bojtárok vezetője.

Bojtárnak 'ki itt maradna - szólalják, hogy marasztalja.
De 'ki máshoz elmenne - fogja bérét ízibe.

December 28.

Áldozó

Régi szokást megtartsátok, szent fátoknál áldozatok.
Gazda - vigye butykosát, abban erős pálinkát.
Asszony - vigye kosarát, benne család kalácsát.
Leány - vigye kaskáját, sótartót és abroszát.
Legény - vigyen tarisznyát, kését, taplót, kováját.
Befogadott - edényt hozza, takarókkal szánon húzza.
Gyermekféle - rőzsét gyűjtse. Öreg - kompót levet főzze.
Fa köréje terítsenek, közösködve étkezzenek.
Haragosok kibékülnek, tartozásban kiegyeznek.

December 29.

Rémálm-elűző

Sötét nap, hideg nap! Félelemtől erőt kap!
Napnyugtával bezárkózzál! Mécses est éjjel meg ne gyújtsál!
Kemencés, bajos nap! Tűznek lángja hevet ad!
Aggok - rémest regéljenek! Gazda 's asszony meséljenek!
Árnyékos, félős nap! Elme fénye hitet ad!
Félős gyermek elmélkedjék, tanulságon gondolkozzék!
Sötét nap, hideg nap! Bátorságtól hitet kap!
Gyáva legényt bátorítson, félénk leányt kiokítson!

December 30.

Jósló

Ha levágta disznaját, fürkéssze meg a máját!
Hogyha kemény 's lépe nagy, nyugodt tél lesz, csendes fagy.

Éjféli áldozat

Asszonynépek tisztessége, sötétjárás temetőbe.
Rokon síron gyertyát gyújtván, ételt-italt azon hagyván.
Vidításul halottaknak, énekelnek, táncolhatnak.
Férfi őket nem láthatja, mert holt szellem nem bocsátja!
Szemét fedik, eltángálják, göncét tépik 's megnyomatják.

December 31.

Legényvessző

Legények! Éjfélidő tinéktek!
Friss ágakat vágjatok, lányos házat járjatok!
Köszöntessék a gazda, tiszteltessék asszonya!
Dicsérjétek a házat, nézzétek meg a lányát!
Sok szerencsét kívánjatok, egy-egy ágat ott hagyjatok.
Leány, ha azt vízbe rakja, jövőjét az megmutatja.

Kecskejárás

Hó-hó-kecske, álljál meg! Kapu előtt várjál meg!
Felköszönjük a gazdát, üdvözljük a házát!
Hogyha minket bebocsájt, szerencsének utat ad!
Én vezetem a kecskét, furulyás meg a medvét.
Jön a rongyos mátkapár, akikkel a daru jár.
Csengős pásztor és bika, dobos csikó és birka.
Róka, farkas, boszorkány, gonoszt űzi mindahány!

Kecsketerelés

Hó-hó kecske, szürke kecske!
Te csintalan szökdöső! Rosszalkodó tekergő!
Reggel már a vetést járta, délután a kazlat hágtá.
Patája a rozst taposta, szarva kévét szerteszórta.
De megjárta, istenadta. Szomszéd legény rajtakapta.
Íját rögvest kézbe vette, nyilát reá eresztette.

Hó-hó kecske, szürke kecske!
Te csintalan szökdöső! Rosszalkodó tekergő!
Hegyes nyilat jól megkaptad. Leheleted is kiadtad.
Szomszéd legény ekkor fogta, tiszta vízzel meglocsolta.
Feléledt a lelőtt kecske, víztől tisztult setét lelke.
Ezután már szót fogadott, több bajt és kárt nem okozott.
Amerre járt - dús rozs virult. Szarva nyomán árpa pirult.
Farka bojtja erőt adott, érintése termést hozott.
Életért így hálát adott, Ezután már ugrálhatott.

Hó-hó kecske, szürke kecske!
Hozz szerencsét e házra! Jókedvet a portára!

VÁLTOZÓ DÁTUMÚ HELYI REGULÁK

Ide sorolódnak azok a regulák, amelyek az év olyan nap- vagy időszakához kapcsolódnak, amelyek időpontja (dátuma) évenként változhat.

Téli napforduló utáni első holdtöltekor

Asszony-tél köszöntő

Asszonynépek összegyűltek, tél-ünnepre készülődtek.
Közös hombárt rendezgettek, maguk módján díszítgették.
Befűtötték, javast hoztak. Elküldték azt, 'kit nem hívtak.
Hold-keltével bezárkóztak, jósolgattak, bűbájoltak.
Ettek-ittak, mulatoztak, énekeltek és táncoltak.
Férfinép ezt nem láthatta. Ha megleste, megjárhatta.

Asszonyév köszöntő

Koleda, első Nap! Ember évnek kezdete.
Holdtölte, első Hold! Asszony évnek kezdete!
Hogyha mindez egy napon, különleges szerencse!

Farsangfarka idején

Farsangi lakodalmak

Legények bohósága, lakodalmak gúnyolása.
Farsangidő mulatsága, fonók-fosztók vígassága.
Csak legények figurázták, lány képét is maskarázták.
Gügye legényt nagy vagyonnal, csalfa leányt hamis szóval.
Kapzsi-fösvény rokonokkal, ágyra járó jó komákkal.
Eljátszottak maszka-járást, lakodalmi asszonyrablást.
Durogató betyárokkal, vendégeket kifosztókkal.

Farsangi halottas

Legények, mind maskaráznak. Temetést, bút - figuráznak.
Mímelnék ők halott embert, hozzá csalfa szép özvegyet.
Örökségért ácsingókat, hozományért udvarlókat.
Pénzért rívó siratókat, képmutató rokonokat
Kaszás halált lepedőben, feltámadást jó időben.

Betyár-farsangoló

Legények most fonót járnak. Betyárfogást maskaráznak.
Elmímelnék rabolgatást, kocsabéli elfogatást.
Mulatoznak, emberkednek, verekednek-hemperegnek.
Valóságnak képmására, leányoknak vígságára.

Maszka-járás

Udvaroló nagy legények, maskarákat felöltenek.
Álcát, maguk fabrikálták. Ügyességést bemutatták.
Gólya, kecske, farkas, medve - leányoknak nagy kedveltje.

Cigány, török és szerecsen - nevetteget, jó rendesen.
Vőlegény a menyasszonnyal - mulattatóbb, mind' bizonynyal.
Ily' maskarát felöltöttek, utcát járták, kötözködtek.
Közben ittak, kurjongattak, pajzán nótát dalolgattak.

Húshagyó hétfő

Legénybefogás

Vénleányok⁷⁵ falut járják, vénlegényt most felkutatják.
'Kinek szürét már kirakták⁷⁶, vőlegényként újtát adták.
Meggötözték, kihajtották, kocsi elé őket fogták.
Nagykalapban, nagy csizmában, meztelenül nyaki hámban.
Falu körül így hajtották, ha ellenállt ostromozták.
Amely legény nem viselte, tekintélyét elvesztette.

Húshagyó kedd

Cibere vajda győzelme

Konc király és Cibere vajda, háborúját ismét vívja.
Legények ezt jól mímelik, fakardokkal egymást verik.
Győzelem most a vajdáé. Böjt fekete rossz uráé.
Ameddig ő uralkodik, mindenki csak böjtöst eszik.

Szalmajancsi és Kemencehamu házassága

Farsangolás - házasodás. Lakodalmas mulatozás.
Ha elmaradt - bajt jelentett, ami ellen tenni kellett.
Két időset választottak, kiket aztán összeadtak.
Vőlegénynek - öreglegényt, köztük is az idősebbet.
Menyasszonynak - egy vénleányt, köztük is a legvénebbet.
Legény 's leány - ha már nem volt -, találtak rá özvegyeket.

Tuskó-szánkáztatás

Vén jegyepárt öltöztették, nagytuskóra felültették.
Násznagyot és vőfélyt adtak, kíséretet toboroztak.
Faluba így bevonultak, zeneszóval felvonultak.
Eljátszottak házasságot, lakodalmas mulatságot.
Mert, ha farsang meddőn múlna, ilyet az Ég megbosszulna.

Leánybefogás

Vénlegények falut járják, vénlányokat felkutatják.
Azt, 'ki ismét pártán maradt, 's kérőjére most sem akadt,
Faluvégre kihajtották, eke elé őket fogták.
Fejkendőben, nagy csizmában, meztelenül nyaki hámban.
Barázdába, 'mit nyitottak, vénlegények magvat szórtak.

⁷⁵ Vénlegény = 25 évesnél idősebb öreglegény. Vénlány = 25 évesnél idősebb öregleány

⁷⁶ Kirakták a szürét = nem szívesen látták a háznál (elutasították az udvarlását).

Tavaszi napj-egyenlőség utáni első holdtölte

Asszony-tavaszköszöntő

Asszonynépek összegyűltek⁷⁷, szalmabábot készítettek.
Boszorkánynak maskarázták, napnyugtára megformázták.
Eme bábot felemelték, a faluból messze vitték.
Javasasszony - az vezette. Lányok sora - őt követte.
Titkos helyre állították, bábot ottan meggyújtották.
Körtáncukkal körbevették, énekszóval elégették.
Hamvait a földön hagyták, vagy patakba beleszórták.
Férfinép ezt nem láthatta. Ha megleste, megjárhatta.

Tavaszi napj-egyenlőség utáni első vasárnap

Napköszöntő

Aki leány korán keljen! Mező szélén gyülekezzen!
Másszanak fel magas helyre. Kazlakra, csűr tetejére.
Kelet felé forduljanak! Kelő Napnak daloljanak!
Hímzett kendőt lengessenek, Nap fényében fürödjenek!

Virágvasárnap

Morenácska kivitele, Leto behozása

Szalmabábot készítettek, szép leánynak öltöztettek.
„Morenácska⁷⁸”-t, tél szellemét. Baj és halál kísértetét.
Vízhez fiúk lecipelték, ahol lányok vetkőztették.
Báb ruháját szétszaggatták, darabjait vízbe dobták.
Majd a szalmát átformálták, szép legénynek felruházták.
„Letó⁷⁹”-t, nyárnak meleg lelkét. Élet-termés jó szellemét.
Ennek bábját lányok hozták, Falu terén felállíták.

Nagyszombat

Tűzosztás

Pirkadatkor tüzet raktak, korhadt fejfát meggyújtottak.
Azét, akit nem ismertek, vagy már el is feleltettek.
Tűz parazsát szétszórták, lángját méccsel hazahordták.
Kemencét ma ez gyújtotta, esti fényt is ez nyújtotta.

Húsvét vasárnap

Éjszakai határjárás

Újemberek és legények, éjfél tájban egybegyűlnek.
Falú végén találkoznak, pirkadatig határt járnak.
Határjelet megtekintik, 'ki még nem volt, megvesszőzik.

⁷⁷ Ez a nap egybeesett a húsvét előtti holdtölte idejével.

⁷⁸ Morenácska = Morána (Marzanna), vagyis a halás és elmúlás fiatal-leányos megjelenítése.

⁷⁹ Letó = a nyarat szimbolizáló fiatal legény.

Hogy a határt ne felejtse, határokat meg ne sértse.
Eztán együtt fohászkodnak, „Égre szólón” pálinkáznak.
Hogy a falut tűz ne érje, jégeső is kikerülje!
Sáska 's árvíz megkímélje, idegen 's baj elkerülje!
Adjon az Ég - elég vizet! Adjon a Föld - jó kenyeret!

Hajnalfa

Határt megjárt jó legények, hajnaltájban visszatértek.
Ágat hoznak kedvesüknek, kapujukra ilyet tűznek.
Fenyőágot szép szalaggal, piros-hímes írt tojással.
Színes-cifra papírossal, titkos jellel felrovóssal.

Zöldág-járás

Zöld ágakból kaput fonnak, Egy-egy ágot kézbe fognak.
Legény-leány párba állnak, kézen fogva sorba várnak.
Sor elején kaput nyitnak, azon párok áttal bújnak.
Majd maguk is kaput nyitnak, ágaikkal azt formáznak.
Ágak alatt így bujkálnak, a főtérre így vonulnak.
Egész falu megláthatja, mely leánynak ki a párja.

Kakaslövés

Díszes táblát eszkábáltak, kakas-formát rápingáltak.
Falú végén összegyűltek, friss-legények próbát tettek.
Eme képre nyíllal lőttek, pontosságban vetélkedtek.
'Ki betalált közepébe, éljenezve hordták körbe.
Majd bográcsban kakast főztek, próbát ezzel ünnepeltek.
Középen volt győztes helye. Övé a comb, -'s mája, szíve.

Húsvét hétfő

Síbolás

Legény – leányt megsíbolja, friss vesszővel korbácsolja.
Gyengéden, hogy ne fájlalja, közben néki ezt kívánja:
„Keléses és bolhás ne légy, esztendőre még frissebb légy!”
Leány – borral kínálja, szalagot köt sibájára.

Fehérvasárnap (Húsvét utáni első vasárnap, Kishúsvét)

Testvérré fogadás

Kinek nem volt bátyja-húga, másét - annak fogadhatja.
Akit aztán ölelhetett, testvéreként szerethetett.
Kishúsvétkor⁸⁰ megtehetette, ezt a falu elismerte.
Fiúk, lányok eme napon, összegyűlnek a vízparton.
Szedtet-tettek, máglyát raknak, fűzfagallyat levagdálnak.
Koszorúkat abból kötnek, testvérséget azzal kötnek.
Koszorúkat vízbe mártják, majd a párok elé tartják.
Akik egymást megcsókolják, koszorúnak nyílásán át.

⁸⁰ Más néven: Komáló- vagy Mátkáló vasárnap

Három csókot így váltottak, és egymásnak tojást adtak.
Testvérséget elfogadták, falu szerte hírül adták.
Majd tűz körül táncba kezdtek, este együtt hazamentek.
Fiúnak lett húgocskája. Lánykának lett bátyuskája.

Húsvéthétfő utáni hétfő (Kishúsvét hétfője)

Halottak húsvétja

Asszony megy a temetőbe, családjuknak sírkertjébe.
Eme kertet körberakja, szélrózsának nyolc pontjára.
Vízzel teli nyolc pohárral, nyolc tojással vagy kaláccsal.
Kilenceket vitt magával, áldozást tesz utolsókkal.
Legrégebbi sírhoz hozza, fejfáján azt összezúzza.
Áldozásul holt lelkeknek, segítségül éledőknek.

Húsvét utáni második hétfő

Pázsitnyitás

Temetőbe, ha kimentek, némely sírt most rendbe tettek.
Tavaly elhunyt halottukét, süllyedt halmok mindenikét.
Földet hordva kiformázták, hozott gyeppelel betakarták.
Kapujában temetőnek, étkeztetnek szegényeknek.

Pünkösöd

Lovasverseny

Pünkösöd napján versengenek, „királyságát” tülekednek.
Lovas-vágtát ma futtatják, Három vágtát ma indítják.
Falu körül erdőn-mezőn, patakon át és legelőn.
'Ki leesett a lováról, kitiltatott a kocsmából.
'Ki háromból kétszer is nyert, „pünkösöd-király” csak abból lett.
Egy évig őt megbecsülték, néki a bort ingyen mérték.
Minden bálba őt meghívták, legényei kiszolgálták.
'Ki utána legjobb vala, ő lett „király kisbírója”.
Egy évig őt megtisztelték, borát mások kifizették.
De ha kétszer senki sem nyert, csak „bíró” volt, király helyett.

Legényhajsza

Pünkösöd napján versenyt futnak. Király-címért csúsznak-másznak.
Sziklán-árkon, erdőn-bokron, falun kívül, jelölt úton.
Onnan falu közepébe, nagy májusfa elejébe.
Aki e fát meg is mászta, és virágját szakajtotta,
Versengetett király-címért, falu legszebb leányáért.
Borivásban, kártyázásban, fegyvertelen birkózásban.
Királysága csak egy napos, hétfőn estig elmulatós.

Úrnapján

Termésjelző

Ha villámlós-viharos, termés is lesz, takaros.

Nyári napforduló utáni első holdtölte

Asszony-nyár köszöntő

Leányok mind egybejöttek, víz partjánál összegyültek.
Elvonultak bokros helyre, férfi szemtől elég messze.
Virágfűzért 's koszorúkat, kötögettek, fonogattak.
Napnyugtakor tüzet raktak, ettek-ittak mulatgattak.
Csillagokat üdvözölték, Teli Holdat köszöntötték.
Asszony-nyarat kihirdették, körtáncukkal ünnepelték.
Ruhájukból kivetkeztek, virágokba felöltöztek.
Ruszalkákat⁸¹ mímelgettek, tündéreket színlelgettek.
Langyos vízben úszkálgattak, játszadoztak, barátkoztak.
Selymes füben hemperegtek, évelődtek, kedveskedtek.
Parázs körül melegedtek, jósoltak és képzelegtek.
Ha hívatlan őket látta, az megfogták, és megbánta.
Vetkeztették 's elzavarták. Vagy lefogták 's „ruszalkázták”.
Éjfél után felöltöztek, szépen-csendben haza mentek.

Őszi napéj-egyenlőség utáni első holdtölte

Asszony-ősz köszöntő

Asszonynépek összegyültek, szalmabábot készítettek.
Vénembernek maskarázták, napnyugtára kiformázták.
Eme bábot felemelték, a falutól messze vitték.
Látó-asszony - az vezette. Lányok sora - őt követte.
Titkos helyre lefektették, bábot ottan elégették.
Táncuk tüzet körbevette, füstjét ének elkísérte.
Hamvait a földön hagyták. Temetetlen, széjjel szórták.
Majd, ettek és jókat ittak, férfi módján tivornyáztak.
Idegen szem nem láthatta. Ha megleste, megjárhatta.

⁸¹ Ruszalka = leginkább a magyar vízi-tündérnek felel meg. Szép, csábító, de veszélyes.

ZÁRSZÓ

Az eddig közzétett rigmusokon, csíziókon és hagyományokon kívül még számtalan hasonló volt ismert a Kárpát-medencében. Sajnos, ezek többségének emléke már annyira hiányos vagy tájanként annyira különböző, hogy igen nehéz a hiteles eredeti rekonstruálása. Az idő- és terményjósítások esetében néha igen jelentős eltérések érzékelhetők (egyazon dátumra vonatkozóan). Ez a különbözőség abból adódik, hogy Kárpát-medence egyes részein az időjárási viszonyok és a termelési-gazdálkodási feltételek jelentősen eltérhetnek.

A jelen *Régies magyar kalendárium* könyvsorozat következő (V.) kötetének témája már formálódik. A Kárpát-medencei népi kalendáriumok témakört jól kiegészítené a keresztény jellegű népi vallásosság naptári hagyományainak gyűjteménye. Hasonlóan érdekes lehet, a gyermekek nevelését és okítását szolgáló népi gyermek-kalendárium rekonstruálása is. Amely jól segíthetné a gyermekek óvodai és iskolai felkészítését.

Az eddig összegyűlt információ „egy könyvbe verselése” és szerkesztése igen időigényes. Ezért a következő kötet megírása még várat magára, elkészültének ideje bizonytalan. Addig is jó olvasgatást kívánok!

Kézirat lezárva: Budapest, 2017. április 30-án.